„Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap: a vidéki területekbe beruházó Európa”

A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20003) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve

Jósvafő

2014

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság
Ügyfél

BioAqua Pro Kft.
Zöld Akció Egyesület
Partner

Szakmai koordinátor
dr. Boldogh Sándor
dr. Juhász Péter
Farkas Tünde

Vezető szakértők
dr. Kiss Béla
Krajnyák Cecília

Közreműködő szakértők
Barati Sándor, Barati Balázs
Demeter Zoltán
Farkas Emese, Farkas Roland
dr. Gulyás Gergely
Hegyessy Gábor
Huber Attila
Hudák Katalin
Kiss József
dr. Kiss Béla
Kecskés Ferenc
Ludányi Mercédesz
Málnás Kristóf
Mizsei Edvárd
dr. Müller Zoltán
Spéder Ferenc
dr. Szmorad Ferenc
Tóth Viktor
Virók Viktor
Visnyovszky Tamás
Zsólyomi Tamás

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető

Tartalomjegyzék

1. A terület azonosító adatai....6
1.1. Név....6
1.2. Azonosító kód....6
1.3. Kiterjedés....6
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek....6
1.4.1. Jelölő élőhelyek (kiemelt jelentőségű jelölő élőhely*)....6
1.4.2. Jelölő fajok (kiemelt jelentőségű jelölő faj*)....6
1.5. Érintett települések....7
1.6. Egyéb védettségi kategóriák....8
1.7. Tervezési és egyéb előírások....10
1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv....10
1.7.2. Településrendezési eszközök (Országos rendezési tervkataszter szerint)....10
1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek....11
1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek....13
1.7.5. Halgazdálkodási tervek....13
1.7.6.Vízgyűjtő-gazdálkodási terv....14
2. Veszélyeztető tényezők....15
3. Kezelési feladatok meghatározása....26
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése....26
3.2. Kezelési javaslatok....26
3.2.1. Élőhelyek kezelése....26
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés....60
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések....61
3.2.4. Kutatás, monitorozás....63
3.2.5. Mellékletek....64
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében....69
3.3.1. Agrártámogatások....69
3.3.2. Pályázatok....71
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja....73
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök....73
3.4.2. A kommunikáció címzettjei....74
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel....78
3. Térképek....79

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Bódva-völgy és Sas-patak völgye kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjKTT)

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUAN20003

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	2695,23 ha

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek (kiemelt jelentőségű jelölő élőhely)*

- 91E0* - Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*)
- 91G0* - Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraeával és Carpinus betulusszal*
- 3150 - Természetes eutróf tavak *Magnopotamion vagy Hydrocharition* növényzettel
- 6410 - Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
- 6430 - Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai
- 6440 - Folyóvölgyek *Cnidion dubiihoz* tartozó mocsárrétjei
- 6510 - Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*)
- 7230 - Mészkedvelő üde láp- és sásrétek
- 91M0 - Pannon cseres-tölgyesek

1.4.2. Jelölő fajok (kiemelt jelentőségű jelölő faj)*

- piros kígyószisz (*Echium russicum*)
- magyar nőszirom (*Iris aphylla ssp. hungarica*)
- leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*)
- tornai vértő (*Onosma tornensis*)*
- díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*)
- lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*)
- erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*)
- sávos bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*)
- tompa folyamkagyló (*Unio crassus*)
- nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)
- vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*)
- zempléni futrinka (*Carabus zawadszkii*)

- nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- tornai patakcsiga (*Sadleriana pannonica*)
- harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*)
- Petényi-márna (*Barbus meridionalis*)
- vágó csík (*Cobitis taenia*)
- ingola fajok (*Eudontomyzon spp.*)
- halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus)*
- homoki küllő *(Gobio kessleri*)
- szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- törpecsík (*Sabanejewia aurata*)
- német bucó (*Zingel streber*)
- vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*)
- tavi denevér (*Myotis dasycneme*)
- csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus)*
- közönséges denevér *(Myotis myotis*)
- nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*)
- Sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)

1.5. Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Település	Érintett megye	Érintett terület (ha)	Település területének érintettsége (%)
Abod	Borsod-Abaúj-Zemplén	45,41	1,2
Bódvalenke	Borsod-Abaúj-Zemplén	118,1	3,3
Bódvarákó	Borsod-Abaúj-Zemplén	105,1	2,9
Bódvaszilas	Borsod-Abaúj-Zemplén	98,8	2,7
Boldva	Borsod-Abaúj-Zemplén	15,4	0,4
Borsodszirák	Borsod-Abaúj-Zemplén	15,9	0,4
Edelény	Borsod-Abaúj-Zemplén	577,5	16,2
Hidvégardó	Borsod-Abaúj-Zemplén	349,51	9,8
Komjáti	Borsod-Abaúj-Zemplén	80,6	2,3
Pamlény	Borsod-Abaúj-Zemplén	38,3	1,1
Perkupa	Borsod-Abaúj-Zemplén	150,7	4,2
Sajószentpéter	Borsod-Abaúj-Zemplén	19,8	0,5
Szalonna	Borsod-Abaúj-Zemplén	97,3	2,7
Szendrő	Borsod-Abaúj-Zemplén	908,4	25,5
Szendrőlád	Borsod-Abaúj-Zemplén	62,3	1,7
Szin	Borsod-Abaúj-Zemplén	2,54	0,1
Szögliget	Borsod-Abaúj-Zemplén	76,71	2,1
Tornanádaska	Borsod-Abaúj-Zemplén	67,4	1,9
Tornaszentandrás	Borsod-Abaúj-Zemplén	127,3	3,5
Tornaszentjakab	Borsod-Abaúj-Zemplén	423,5	11,9
Viszló	Borsod-Abaúj-Zemplén	178,9	5

Település	Érintett megye	Érintett terület (ha)	Település területének érintettsége (%)
Ziliz	Borsod-Abaúj-Zemplén	7,8	0,2
Összesen:		**3565,6**	**100**

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Kiterjedés	Védetté nyilvánító jogszabály száma
Ex lege védett láp		Pamlényi Nagy-völgy	11,3	FÖLDHIVATALI BEJEGYEZTETÉS
Ex lege védett láp		Szirákó-völgy	194,97	I-94,95,96/2004 ANPI 3642-7/2005 és 3641-3/2005 Emi-KöTeViFe
Ex lege védett láp		Töviskes	60,84	I-750/2004 ANPI 3640-7/2005 Émi-KöTEViFe
Ex lege védett láp		Kapitány-rét	103,46	I-750/2004
Ex lege védett láp		Tégla-szín	45,11	FÖLDHIVATALI BEJEGYEZTETÉS
Ex lege védett láp		Szilasi-rét	219,57	I-754/2004, I-755/2004, I-760/2004, I-761/2004 ANPI
Ex lege védett láp		Hadi-út alja	7,05	FÖLDHIVATALI BEJEGYEZTETÉS
Ex lege védett láp		Andreháza	20,33	FÖLDHIVATALI BEJEGYEZTETÉS
Ex lege védett láp		Zsombékos	11,57	I-244/2004, I-145/2004, I-246/2004 ANPI
Ex lege védett láp		Rahozna	21,26	I-527/2004, I-528/2004 ANPI
Ex lege védett láp		Berek	29,35	FÖLDHIVATALI BEJEGYEZTETÉS
Ex lege védett láp		Bakos-dűlő	7,8	I-128/2004 ANPI
Ex lege védett láp		Bódva-menti rétek	92,21	I-898/2004 ANPI
Ex lege védett láp		Szendrői Alsó-rétek	28,81	I-536/2004, I-539/2004, I-540/2004, I-541/2004, I-542/2004, I-543/2004 ANPI
Ex lege védett láp		Abodi Patak-völgye	26,32	I-976-1107/2004 ANPI és 1422/16, 1426/11 Emi-KöTeViFe
Nemzeti park	177/NP/85	Aggteleki Nemzeti Park	115,2	32/2007. (X.18.) KvVM rendelet Az Aggteleki Nemzeti Park védettségének fenntartásáról
TT	299/TT/05	Edelényi Magyar Nőszirmos TT	3,13	8/2005.(III:23) KvVM rendelet
TT	234/TT/90	Szendrőládi Rétek TT	1,48	6/1990(VI.18) KöM rendelet, 17/2006 (III.31) KvVM rendelettel módosítva

Típus	Kód	Név	Kiterjedés	Védetté nyilvánító jogszabály száma
különleges madárvédelmi terület	HUAN10001	Aggteleki-karszt	23619,6, ebből 23,69 ha érinti a területet.	14/2010 KvVM rendelet
Országos ökológiai hálózat		Országos ökológiai hálózat övezet	A tárgyi Natura 2000 terület teljes egészében az Országos Ökológiai Hálózat övezet része. A Bódva felső szakaszán legnagyobb része magterületbe sorolt, kisebb része ökológiai folyosó, illetve puffer terület. A Bódva alsó szakaszán ökológiai folyosó besorolással.	2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

- A területre pár éve elkészült a védelemre tervezett Csereháti Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési terv tervezete, mely részben érinti az adott Natura 2000 területet.
- 17/2006 (III.31) KvVM rendelettel kihirdetetett kezelési terve van a Szendrőládi Rétek TT és 8/2005.(III. 23) KvVM rendeletben az Edelényi Magyar Nőszirmos TT-nek.
- Az Aggteleki Nemzeti Park természetvédelmi kezelési terve is elkészült, de nincs még jogszabályban kihirdetve.

1.7.2. Településrendezési eszközök (Országos rendezési tervkataszter szerint)

Település	Típus	határozatszám
Abod	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	28/2003 (IV.04) határozat 4/2003. (IV.04.) rendelet
Bódvalenke	Településszerkezeti terv és építési szabályzat	41/2002 (XII.16) határozat és 17/2002 (XII.16) rendelet
Bódvarákó	Településfejlesztési koncepció és építési szabályzat	5/2006 (IV.20) rendelet és 6/2006 (IV.20) határozat
Bódvaszilas	Építési szabályzat és szabályozási terv	4/2004 (III.22) rendelet
Boldva	Építési szabályzat és szabályozási terv	6/2005 (IV.25) rendelet
Borsodszirák	Településszerkezeti terv helyi építési szabályzat, szabályozási terv	57/2001 (X.24) határozat 14/2001 (X.24.) rendelet
Edelény	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	242/2012 (XI.21) határozat 34/2003. (XII. 15.) rendelet és módosításai
Hidvégardó	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	7/2003)III:11) határozat, 2/2003. (III.01.) rendelet
Komjáti	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	24/2005. (IV.25) határozat 5/2005 (IV.28.) rendelet
Pamlény	-	Országos Rendezési tervkataszterben nincs adat.
Perkupa	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	88/2002. (XII.11) határozat 9/2002. (XII.11.) rendelet
Sajószentpéter	Településszerkezeti terv, helyi építési	6/2012 (I.26) határozat 30/2004 (X.18.) rendelet és módosításai

Település	Típus	határozatszám
	szabályzat, szabályozási terv	
Szalonna	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	294/2003 (XII.15) határozat 12/2003. (X.20.) rendelet
Szendrő	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	225/2008 (XI.18) határozat 12/2005 (XI.30.) rendele
Szendrőlád	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	162/2005 (XI.30) határozat 20/2005. (XII.01.) rendelet és módosítása
Szin	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	87/2005. (VIII.31) határozat 9/2005 (VIII.31.) rendelet
Szögliget	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	18/2001 (III.20) határozat 4/2001 (III.20.) rendelet
Tornanádaska	Helyi építési szabályzat szabályozási terv	4/2005 (IV.23) rendelet
Tornaszentandrás	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	21/2005. (IV.20) határozat 6/2005. (IV.24.) rendelet
Tornaszentjakab	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	5/2005. (II.04) határozat 2/2005. (II.05.) rendelet
Viszló	-	nincs terv
Ziliz	Településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv	22/2006 (V.18) határozat 4 és 5/2006 (V.18.) rendelet

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

A jelenleg érvényben levő körzeti erdőterveket még az időközben hatályát vesztett 1996. évi LIV. tv. („régi erdőtörvény”) alapján készítették el. A természetmegőrzési területet érintő körzeti erdőterveket (a körzetek kódját és megnevezését, a 2013. évi erdőterület-adatokat és a korábbi erdőtervezés évét) az alábbi táblázat foglalja össze:

Erdőtervezési körzet kódja	Erdőtervezési körzet megnevezése	Aktuális erdőterület (ha)	Erdőtervezés éve
560	Északerdő Zrt. Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatóság (Szin)	132,90	2002
511	Jósva-Tornai Erdőtervezési Körzet	107,14	2004
559	Északerdő Zrt. Bódvavölgyi Erdészeti Igazgatóság (Szendrő)	343,33	2008

Összesen:	**583,37**	**---**

A 2009. évi XXXVII. tv. („új erdőtörvény”, Evt.) által életbe léptetett új erdőtervezési rendszer szerint a természetmegőrzési terület erdőtervezési körzetek szerinti beosztása megváltozott. Az új körzetek nevét, az érintett településeket, a 2013. évi erdőterület-adatokat és a következő erdőtervezés évét az alábbi táblázat foglalja össze:

Erdőtervezési körzet neve	**Érintett települések (teljes körű felsorolás)**	**Aktuális erdőterület (ha)**	**Következő erdőtervezés éve**
Tornai Erdőtervezési Körzet	Bódvalenke, Bódvarákó, Bódvaszilas, Hidvégardó, Komjáti, Perkupa, Szalonna, Szin, Szögliget, Tornanádaska, Tornaszentandrás	40,94	2014
Csereháti Erdőtervezési Körzet	Pamlény, Tornaszentjakab, Viszló	178,26	2015
Parasznyai Erdőtervezési Körzet	Boldva, Borsodszirák, Sajószentpéter, Ziliz	0,00	2018
Szendrői Erdőtervezési Körzet	Abod, Edelény, Szendrő, Szendrőlád	364,17	2019
Összesen:		**583,37**	**---**

Az erdőgazdálkodók részére kiadott erdőgazdálkodási üzemtervek (a 2009. évi XXXVII. tv. életbe lépése után: erdőtervek) elvi szintű érvényessége a korábbi erdőtervezés évét követő évtől számított 10 esztendő (pl. az Északerdő Zrt. Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatóság esetében 2003-2012), de az új erdőtervek az érvényesség lejártától függetlenül már az új ütemezés szerint készülnek (ha az üzemterv lejárt, az új erdőterv pedig nem készült el, akkor a gazdálkodó erdőterv-megállapítás révén biztosíthatja folyamatos gazdálkodói tevékenységét).

Körzeti erdőtervek:

- Tornai erdőtervezési körzet: 47/2014 (IV) 24. VM rendelet 13. melléklete
- Parasznyai erdészeti tervezési körzet 2. erdőterve 2008. január 1.-2017. december 31. Törzskönyvi szám: 5/2008.
- Szendrői erdészeti tervezési körzet 2. erdőterve 2008. január 1.-2017. december 31. Törzskönyvi szám: 4/2008.

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

I/2. Mátra-Bükk-Cserehati nagyvadas vadgazdálkodási körzet Körzeti vadgazdálkodási terve Jóváhagyta: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Miniszter

Vadgazdálkodók üzemtervei:

Tornavidéke Vadásztársaság üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A.- Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

Martonyi és Vidéke Vadásztársaság üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

651610 Földtulajdonosok Társult Vadászati Közössége üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

Cserehati Cseppkő Vadásztársaság üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

Perkupai Egyetértés Vadásztársaság üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

4 Évszak Vadásztársaság üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

654220 Földtulajdonosok Társult Vadászati Közössége üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

Bódva völgye Vadásztársaság üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

654210 Földtulajdonosok Társult Vadászati Közössége üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

654810 Földtulajdonosok Társult Vadászati Közössége üzemterve. Érvényessége: 2013. március 1. - 2014. február 28. Jóváhagyta: B.- A. - Z. megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

A területen a Bódva-patak halászati vízterület. Hasznosítója a Horgász Egyesületek B-A-Z. Megyei Szövetsége (3530 Miskolc, Corvin u. 15.) Bérleti szerződés 2015. 12.31. Előző halgazdálkodási terv: 2006.01.01-2010.12.31. 336-171-39/2006. engedélyszámon.

A Bódva-völgyi kisvízfolyásokon (Balajti-patak, Damaki-patak, Janka-patak, Juhász-patak, Keresztétei-patak, Pasnyag-patak, Potranyik-patak, Rét-patak, Sas-patak, Telekes-patak, Vecsem-patak, Ziliz-patak) a halászati hasznosító az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság 2006. 10.01-2021.10.1-ig.

1.7.6. Vízgyűjtő-gazdálkodási terv

A területre a 2-6. Sajó a Bódvával vízgyűjtő alegység vízgyűjtő-gazdálkodási terve (2010. április – 2014. december 31.) vonatkozik.

Közreadja: Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság (VKKI) 1012 Budapest, Márvány utca 1/c-d és az Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, 3525 Miskolc, Vörösmarty M. u. 77.0

2. Veszélyeztető tényezők

	Veszélyeztető tényező neve	Jelentő -sége	Érintett terület nagyság a (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	L	5	A csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus)* fajokra gyakorol hatást a táplálékbázis (haszonállatok ürülékében fejlődő, illetve vérén táplálkozó Dipterák) csökkenésén keresztül.
A03.03	Kaszálás felhagyása, hiánya	M	5-10	A kaszálás elmaradásával a tájidegen fajok mellett a magaskórós gyomok szaporodhatnak fel, a vegetáció jelentősen átalakul gyepes élőhelyeken elindul a szukcesszió, valamint a nagy tűzlepke *(Lycaena dispar*) és a vérfű hangyaboglárka *(Maculinea teleius)* állományai visszaszorulhatnak, eltűnhetnek.
F03.01.01	vadak károkozása (túltartott vadállomány)	H	15-20	Különösen a vaddisznó (*Sus scrofa*) túrása jelent veszélyt a mocsár- és lápréteken (7230, 6410, 6430, 6440, 6510). A jelölő növényfajokat kitúrja, valamint gyomosítja az élőhelyeket. A forrásoknál a tornai patakcsiga (*Sadleriana pannonica*) élőhelyét is károsítja.
I01	Idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	20-25	Gyomosítja, átalakítja az eredeti vegetáció fajösszetételét, minden jelölő élőhely esetében károsak az inváziós növényfajok. Veszélyeztetik a magyar nőszirom *(Iris aphylla subsp. hungarica)* állományokat. A harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior),* nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) esetében az inváziós növényfajokban gazdag élőhely szerkezete kedvezőtlen lesz a fajok számára. A betelepített halfajok pl. a törpecsík (*Sabanejewia aurata*) populációra vannak kedvezőtlen hatással. A pisztángtelepítés az ingola (*Eudontomyzon spp.)* fajokat szorítja ki. Az agresszíven terjedő változó futrinka *(Carabus scheidleri)* kiszorítja a zempléni futrinkát (*Carabus zavadszkii).* Az akác terjedése a tölgyesekben a nagy szarvasbogár *(Lucanus cervus) életfeltételeit rontja.*
G05	Egyéb emberi jelenlét és zavarás	M	3	A vízfolyásokat kísérő ligeterdőket (91E0*) az illegális fakivágások veszélyeztetik.

J01.01	leégés	M	1	Károsítja a gerinctelen fajokat pl. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), valamint a kora tavaszi aszpektusban virágzó jelölő növényfajokat pl. leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*). A felső talajréteget kiégeti, ezzel rontja a talajszerkezetet, kedvez egyes agresszív egyszikűek pl. siska nádtippan (*Calamagrostis epigeios*) terjedésének. Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): Egyedek jelentős részének közvetlen pusztulása a direkt hőhatástól.
K01.03	kiszáradás	M	5	Láp- és mocsárrétek, magaskórósok, patakkísérő égerligetek (7230, 6410, 6430, 6440, 6510, 91E0) átalakulását, kiszáradását okozza. Hosszútávon a klimatikus viszonyok miatti szárazodás a zonális erdőtársulásokat is veszélyezteti (91G0 és 91M0). Az ingolafajok (*Eudontomyzon spp.*) az oxigénszegény, alacsony vízszintű élőhelyekről eltűnnek. A mikroklíma kedvezőtlenné válik a harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*), a lápi szitakötő *(Leucorrhinia pectoralis)*, nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), zempléni futrinka (*Carabus zawadszkii*) és vöröshasú unka (*Bombina bombina*) számára.
M01.02	Aszály és csapadékmennyiség csökkenés	M	5	A nyári száraz, meleg időjárás hatására a vízfolyások vízszintje olyan mértékben lecsökkenhet, ami a halak és a vízi gerinctelenek túlélését veszélyeztetheti, valamint a hínarasok megszűnését is előidézi (3150). Bizonyos vízfolyások (pl. Abodi-patak), és a Bódvát kísérő holtmedrek sokszor ki is száradnak.
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	H	20-25	Cserjésedés mind nedves, mind száraz gyepes jelölő élőhelyeken veszélyeztető, ahonnan a gyepfajok az árnyékolás miatt kiszorulnak (7230, 6410, 6430, 6440, 6510) és a vérfű hangyaboglárka, a nagy tűzlepke élőhelyeit is veszélyezteti. Jelölő növényfajokat is veszélyezteti magyar nőszirom (*Iris aphylla subsp. hungarica*), piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), tornai vértő (*Onosma tornensis*) a becserjésedés). A szukcesszió túlzott előrehaladása egyes lepkefajok számára is szuboptimális körülményeket teremt pl. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*). A nyílt vízfelületek eltűnése kedvezőtlen egyes szitakötőfajok (pl. lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis)* számára.

J01.01	leégés	M	1	Károsítja a gerinctelen fajokat pl. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), valamint a kora tavaszi aszpektusban virágzó jelölő növényfajokat pl. leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*). A felső talajréteget kiégeti, ezzel rontja a talajszerkezetet, kedvez egyes agresszív egyszikűek pl. siska nádtippan (*Calamagrostis epigeios*) terjedésének. Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): Egyedek jelentős részének közvetlen pusztulása a direkt hőhatástól.
A04.01.01	Intenzív szarvasmarha-legeltetés	L	1-2%	Jelölő növényfajok kitaposása, rágása, magyar nőszirom (*Iris aphylla subsp. hungarica*), piros kígyószisz (Echium russicum), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*). Vérfű hangyaboglárka esetében (*Maculinea teleius*) az élőhely túlzott mértékű legeltetése több ok miatt is .a) A legelés miatt számottevő mértékben csökkenhet a tápnövény őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*) mennyisége vagy annak állományai akár időlegesen el is tűnhetnek az érintett területről. b) A legeltetés szűkíti vagy megszüntetheti azt a magas füves élőhelyi struktúrát, amely az imágók jellegzetes viselkedése szempontjából lényeges feltétel. c) A lepke mirmikofil életmódot folytat ezért a területen lévő hangyafészkek esetleges pusztulása a lepkefaj populációinak egyedszámában drasztikus csökkenést idézhet elő .Az intenzív és a teljes legeltetési idényben történő legeltetés a terület vegetációjának teljes. Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): Élőhely struktúrájának, mikroklímájának drasztikus megváltoztatása, számos esetben teljes megszüntetése. Az állatok közlekedése jelentősen igénybe veszi a biotópok talaját, a taposás tönkreteheti a gyep struktúráját, betapossák a talajba a harántfogú törpecsigát (*Vertigo angustior*) és kedvezőtlenné teszi számára az élőhelyet. Az erdőszegélyeket is gyakran érinti, az állatok taposása károsíthatja a zempléni futrinkák (*Carabus zawadszkii*) rajzó imágóit.
A03.01	intenzív, vagy intenzívebb kaszálás	M	5-10	Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*): A helytelen időpontban, illetve túlzott gyakorisággal történő, valamint a gyepek egészén egyszerre végrehajtott kaszálás: a) Az imágók kikelését megelőző stádiumban lévő állatok (peték, lárvák, illetve bábok) elpusztítását

J01.01	leégés	M	1	Károsítja a gerinctelen fajokat pl. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), valamint a kora tavaszi aspektusban virágzó jelölő növényfajokat pl. leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*). A felső talajréteget kiégeti, ezzel rontja a talajszerkezetet, kedvez egyes agresszív egyszikűek pl. siska nádtippan (*Calamagrostis epigeios*) terjedésének. Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): Egyedek jelentős részének közvetlen pusztulása a direkt hőhatástól.
				eredményezheti. b) Olyan természeti állapotokat teremt, melyek nem felelnek meg a lepkék magas füvű rétekhez kötődő élőhelyi igényeinek. c) Csökkenti a nőstény egyedek petézési hajlandóságát, illetve szűkíti vagy súlyosabb esetben megszünteti azok petézési lehetőségeit. d) Hátrányosan befolyásolja a lepkék számára optimális mikroklímát, és egyes élőhelyek gyorsabb száradását idézheti elő. e) Veszélyezteti a nektárforrást jelentő virágos növények kellő mennyiségben és minőségben való rendelkezésre állását. Vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*): a) A faj populációinak fenntartása szempontjából jelentős veszélyforrás a nem megfelelő módon, illetőleg rossz ütemezéssel foganatosított kaszálás. A június 15-e után végzett kaszálás számottevő károkat okozhat a lepkefaj állományaiban, mivel visszavetheti a vérfű virágkezdeményeinek kifejlődését, és ennek eredményeként a nőstény lepkék a rajzási időszakban még egyáltalán nem vagy csak korlátozottan találnak megfelelő fejlettségű virágzatokat a peterakáshoz. Az október 1-je (szeptember közepe) előtt végrehajtott kaszálás azért káros, mert ekkor a hernyók még a Sanguisorba virágzatán tartózkodnak, és a kaszálás a pusztulásukat okozza. b) A faj élőhelyein sok esetben gépi kaszálást végeznek, ami különösen veszélyes lehet, mert nagy teljesítményű kaszálógépekkel (illetve a rosszul időzített vagy indokolatlan gyakorisággal ismételt gépi kaszálások révén) komolyabb egyedszámú állományokat is ki lehet pusztítani, akár egyetlen vegetációs időszak alatt. Mikroklíma drasztikus megváltoztatása, szerves-anyag (potenciális táplálékforrás) intenzívebb eltávolítása a harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*) populációt károsítja.

J01.01	leégés	M	1	Károsítja a gerinctelen fajokat pl. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), valamint a kora tavaszi aspektusban virágzó jelölő növényfajokat pl. leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*). A felső talajréteget kiégeti, ezzel rontja a talajszerkezetet, kedvez egyes agresszív egyszikűek pl. siska nádtippan (*Calamagrostis epigeios*) terjedésének. Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): Egyedek jelentős részének közvetlen pusztulása a direkt hőhatástól.
J02.	emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	H	15	Az szaporodáskor, illetve egyedfejlődésük korai szakaszában a kavicsos üledékhez kötődő jelölő fajok életfeltételei romlanak az üledékkotrással. Pl. díszes légivadász (*Coenagrion ornatum),* erdei szitakötő *(Ophiogomphus cecilia),* tompa folyamkagyló *(Unio crassus),* sávos bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*), tornai patakcsiga *(Sadleriana pannonica),* Petényi-márna *(Barbus meridionalis),* vágó csík *(Cobitis taenia),* szivárványos ökle *(Rhodeus sericeus amarus),* törpe csík (*Sabanejewia aurata*), német bucó (*Zingel streber*). A szivárványos ökle esetében a kotrással eltűnő, tompa folyamkagyló a faj eltűnéséhez vezet. 91E0* – A folyó- és patak menti keskeny fűzligetek árvízvédelmi célból történő ritkítása, kivágása az állományok szegényedésével vagy eltűnésével jár. Eltűnnek a kisvizek is a kubikgödrök megszünésével, melyek az unkák (*Bombina bombina*) szaporodóhelyei. A vízfolyásokon végzett mederkotrás a vízhez kötődő jelölő fajok állományát veszélyezteti. Pl. díszes légivadász *(Coenagrion ornatum)*, tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), Petényi-márna *(Barbus meridionalis)*, vágó csík *(Cobitis taenia)*, szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*). A tervezési területen belül megépített duzzasztók (Boldva) jelentős veszélyeztető tényezőt jelentenek az áramláskedvelő jelölő halfajok esetében, mint a Petényi-márna (*Barbus meridionalis*), halványfoltú küllő *(Gobio albipinnatus)*, szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vágó csík *(Cobitis taenia)*, homoki küllő *(Gobio kessleri)*, törpe csík *(Sabanejewia aurata)*, német bucó (*Zingel streber),* és az ingola fajok *(Eudontomyzon spp*.) A duzzasztók felvizén a víz áramlása lelassul, melynek hatására a meder feliszapolódik, ezért az alábbi fajok elveszítik a szaporodásukhoz szükséges iszapmentes aljzatot, valamint átjárhatatlanok számukra az itteni folyószakaszok.

J01.01	leégés	M	1	Károsítja a gerinctelen fajokat pl. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), valamint a kora tavaszi aspektusban virágzó jelölő növényfajokat pl. leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*). A felső talajréteget kiégeti, ezzel rontja a talajszerkezetet, kedvez egyes agresszív egyszikűek pl. siska nádtippan (*Calamagrostis epigeios*) terjedésének. Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): Egyedek jelentős részének közvetlen pusztulása a direkt hőhatástól.
J03.02	Élőhelyi-összeköttetések (konnektivitás) csökkenése emberi hatásra	M	5-	A vándorló halfajok esetében a Bódva torkolatnál lévő duzzasztómű gátolja a migrációt pl. Petényi márna (*Barbus meridionalis*) esetében.
B02	Erdőgazdálkodás (beleértve az ültetvényeket i	M	15	91G0*, 91M0, 91E0* – A tarvágások, a rövid időszak alatt lebonyolított felújító-vágások, a homogenizáló hatású nevelővágások, a cserjeszint és a holt faanyag eltávolítása, idegen honos fafajok telepítése az állományok szegényedésével, átalakulásával járnak. Az erdőlakó denevérfajok számára a búvóhelyek, illetve az összes erdőben vadászó denevérfajnak a táplálkozás szempontjából fontosak a holtfák, illetve a bennük fejlődő rovarok. Az idegenhonos fajokból álló erdők mind búvóhely mind vadászterület szempontjából szuboptimálisak a közönséges denevér (*Myotis myotis),* hosszúorrú denevér *(Myotis. blythii), tavi denevét (Myotis. dasycneme)* számára. Az erdőlakó denevérfajokra egyértelműen az erdőgazdálkodás gyakorolja a legnagyobb negatív hatást. A véghasználatok eredményeként a nagyobb egykorú (korhomogén) foltok kialakításával csökken az erdőlakó fajok számára alkalmas táplálkozó-területeket kiterjedése. A kor- és fafajhomogén erdők mind a búvóhelyek, mind a táplálkozási lehetőségek szempontjából szuboptimálisak vagy teljesen alkalmatlanok e fajok számára 91E0*, 91G0* – A holt faanyag eltávolítására irányuló beavatkozások a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) számára fontos szubsztrátot eltüntetik az élőhelyekről. Pl. odúlakó denevérfajok. A holtfák eltávolításával olyan mikroélőhelyeket tüntetnek el, ahol a madarak odúkészítési lehetőségei szűnnek meg, valamint jelentős mértékben csökkenhet a rovarvilág fajgazdagsága. A mohák számára is kialakult mikroélőhelyeket is megszüntetjük ezzel. A zempléni futrinka (*Carabus zawadszkii.*)

J01.01	leégés	M	1	Károsítja a gerinctelen fajokat pl. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), valamint a kora tavaszi aszpektusban virágzó jelölő növényfajokat pl. leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*). A felső talajréteget kiégeti, ezzel rontja a talajszerkezetet, kedvez egyes agresszív egyszikűek pl. siska nádtippan (*Calamagrostis epigeios*) terjedésének. Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): Egyedek jelentős részének közvetlen pusztulása a direkt hőhatástól.
				telelésre is használja a korhadt fát. Ennek hiányában megritkulnak, ki is pusztulhatnak az adott területről. Idős tölgyesek eltűnése, cincéres fák kivágása a nagy hőscincér *(Cerambyx cerdo)* csökkenését eredményezi.
B03	Erdészeti kitermelés újratelepítés vagy természetes felújulás nélkül (fásításokban)	M	15	91E0* – A folyó- és patak menti keskeny fűzligetek ritkítása, kitermelése az állományok szegényedésével vagy eltűnésével jár.
J03.01.	Tipikus élőhelyi adottságok csökkenése vagy megszűnése	M	5	A patakmenti odvas fák kivágása a tavi denevér (*Myotis dasycneme),* míg a templomtornyok átépítése, lezárása . közönséges denevér (*Myotis myotis),* hegyesorrú denevér *(M. blythii*) kolóniák szálláshelyeit szűkíti be, tünteti el. A jól benapozott ritkás, foltos cserjések (kökényes, galagonyás) megszünése a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) csökkenésével jár.
M01.01	Hőmérsékletváltozás (pl. hőmérséklet növekedés és szélsőséges hőmérsékleti értékek gyakoriságának növekedése)	M	10	Különösen az épületlakó denevéreket veszélyezteti a nyári hőség pl. nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumeguinum*) és csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*).. A harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*): mikoklimatikus viszonyok kedvezőtlenné válása
K05.01	állatok csökkenő termékenysége / genetikai leromlása (beltenyésztés)	L	2	Zempléni futrinka *(Carabus zawadszkii*) esetében túl kis, elszigetelt populációméret, az összeomláshoz vezethet

Kívülről érkező hatás				
H01	felszíni vizek szennyezése	H	40	A Bódva-völgyben számos településen nem megoldott a szennyvízelvezetés, így a lakossági szenny közvetlenül a patakba kerül, mely tápanyagfeldúsulást, mérgezést okoz a jelölő vízi szervezetek számára - díszes légivadász (*Coenagrion ornatum),* lápi szitakötő *(Leucorrhinia pectoralis), erdei szitakötő (Ophiogomphus cecilia),* sávos bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*), tompa folyamkagyló *(Unio crassus),* tornai patakcsiga *(Sadleriana pannonica)* és az összes jelölő halfaj- a patakkísérő égerligeteket (91E0) és hínárnövényzetet is veszélyezteti (3150). A jelölő denevérfajok esetében a szennyezés miatt a rovarvilág károsodik, így a táplálékbázis csökken. A Bódva-völgy, mint árterület fokozottan ki van téve az áradásokkal érkező erdészeti, mezőgazdasági hulladékok, kommunális szemét rendszeres hatásának. A Bódva esetében mindezek egy másik ország, Szlovákia területéről is érkezhetnek. Ezek között többnek látszik a tájképet romboló uszadék, mint pl. a mindenüvé eljutó, nehezen lebomló műanyag palackok száma, de nem elhanyagolható a csak vizsgálatok által kimutatható oldott vagy ülepedő szemcsékhez kötődő és az áradást követően az erdőben maradó kémiai szennyeződés. Ezek aktuális hatásáról folytak már vizsgálatok. Ennek ellenére hosszabb időtartamot nézve az emberi ivóvízbázist is érinti, a mélyen fekvő rétegekbe szivároghat. Ismert a palackokban, dobozokban maradó erjedő folyadékok bogárcsaliként való működése, ami szemétként kikerülve számos bogár, köztük a fokozottan védett zempléni futrinka pusztulását is okozhatja. A szennyeződésekért mindenkor az itt élő és dolgozó emberi társadalom és az idegenforgalommal távolabbról érkezők is felelősek.
E03.01	Háztartási hulladék	M	2	Szennyezi a mocsár- és lápréteket, magaskórósokat (7230, 6410, 6430, 6440, 6510) és veszélyezteti a patakokban élő jelölő állatfajokat pl. tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), Petényi-márna (*Barbus meridionalis*), vágó csík (*Cobitis taenia*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*).
H06.02.	Fényszennyezés	M	5	Az épületlakó kolóniákat igen negatívan érintheti a szállásépületek dekorációs célú

Kívülről érkező hatás				
				kivilágítása. Ez a hatás a Natura 2000 területen közvetlenül nem jelenik meg, de a területet potenciálisan használó épületlakó fajok (pl. közönséges denevér (*Myotis myotis),* hegyesorrú denevér *(M. blythii*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumeguinum*) és csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*).állományaira veszélyt jelentő tényező.

Jelmagyarázat: H: magas jelentőségű, M: közepes jelentőségű, L: alacsony jelentőségű

Potenciális veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	50	A jelölő denevér fajok táplálékbázisát képező ízeltlábúak irtása negatívan hathat e fajokra (táplálkozási lehetőségek beszűkítése, indirekt toxicitás). Növényvédelmi célú vegyszeres kezelések (pl. gyapjaslepke hernyók elleni permetezés) hatása árthat a talajlakó futrinkákra, mivel ezek imágói már április hónapban a felszínen mozoghatnak. Az alkalmazott szerek hatása bogár-populációkra nincs kellőképpen vizsgálva.
H01.05	Diffúz felszíni vízszennyezés mezőgazdasági, vagy erdészeti tevékenység miatt.	M	10	A jelölő denevér fajok táplálékbázisát képező ízeltlábúak irtása negatívan hathat e fajokra (táplálkozási lehetőségek beszűkítése, indirekt toxicitás). A szennyezés miatt a rovarvilág károsodik, így a táplálékbázis csökken. A vízbe kerülő szennyezés a díszes légivadász (*Coenagrion ornatum),* az erdei szitakötő *(Ophiogomphus cecilia),*a sávos bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*), a tompa folyamkagyló (*Unio crassus)*, a tornai patakcsiga *(Sadleriana pannonica)* a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) álományokat is mérgezheti.
M02.03	fajok állománycsökkenése, kihalása	M	10	Összes jelölő denevér faj.
F02.	halászat, vízi erőforrások kiaknázása	L	1-2	Az orvhalászat a szivárványos öklét (*Rhodeus sericeus amarus)* és a német bucó (*Zingel streber*) állományt apaszthatja. A német bucó (*Zingel streber*) falánkságánál fogva gyakran mélyre nyeli a horgot, bár testméreténél fogva ritkán veszi fel azt, az idősebb egyedeire a horgászat

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
				releváns veszélyeztető tényező. A finomszerelékes horgászat során több jelölőfaj is zsákmányul eshet Petényi-márna (*Barbus meridionalis),* halványfoltú küllő *(Gobio albipinnatus),* német bucó *(Zingel streber*).
I02	Problémát jelentő őshonos fajok jelenléte, elterjedése	L	2	A hazai őshonos fajok is felszaporodhatnak. A siska nádtippan (*Calamagrostis epigeios*) gyakran uralkodó lehet, ami sem természetvédelmi, sem gazdasági szempontból nem kívánatos. Ezen túl a magaskórós gyomok mellett: mezei aszat (*Cirsium arvense*), héjakút mácsonya (*Dipsacus laciniatus*), gilisztaűző varádics (*Tanacetum vulgare*) is gyakran összefüggő állományt alkothat.
J02.04.01	Árvíz (potenciális)	L	2-3	6440: A tartós vízborítás, hasonlóan más hazai folyó menti területekhez is a vegetáció teljes átalakulását jelentheti. A természetvédelmi szempontból is fontos kaszálórétek, mocsárrétek aránya csökkenhet. A hosszabb vízborítás idején, ugyanakkor új, teljesen víz által meghatározott élőhelytípusok jelentek meg a természetvédelmi szempontból fontos gyepek rovására. Az érintett lepkepopulációk szempontjából e veszélyforrás körébe sorolandók mindazon esetek, amikor - akár természetes, akár mesterséges eredetű okok miatt - az élőhelyek árvízzel vagy belvízzel kerülnek elárasztására. <u>Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*):</u> A faj hernyója jól alkalmazkodott tipikus élőhelyeinek természeti sajátosságaihoz: nyugalmi időszakát megelőzően olyan szövedéket alakít ki magának, amelyben tartósabb vízállásokat is túlél. Fontos azonban szem előtt tartani, hogy a faj számára ez a megoldás sem nyújt korlátlan védelmet, hiszen a lárvák (de a peték vagy a bábok is) maximum 10-14 nap után nagy eséllyel elpusztulnak a vízben. <u>Vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*):</u> A tartósabb vízborítás a fent említettekhez hasonló fenyegetést jelent a fajra nézve is, azzal a kitétellel, hogy árvíz vagy belvíz esetén nem csak a lárvák vagy a bábok, hanem a hernyókat gondozó hangyák is elpusztulnak. Jelentősebb mértékű, tartós, illetve rendszeres vízelöntés során annak mértékétől függően fennáll továbbá a vérfű visszaszorulásának vagy kipusztulásának veszélye is (igaz, a tárgyalt élőhelyek esetében ez nem jelent érdemi fenyegetést). Az érintett lepkepopulációk

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
				szempontjából e veszélyforrás körébe sorolandók mindazon esetek, amikor - akár természetes, akár mesterséges eredetű okok miatt - az élőhelyek árvízzel vagy belvízzel kerülnek elárasztására. A Bódva hirtelen jövő árvizei rendszeresen elöntik a füzes-nyárasokat, nagyon gyors vízszint emelkedéssel. A mélyebben fekvő fűz és égerligetek az adatok alapján nem alkalmasak a zempléni futrinka tartós megmaradására, teljes életperiódusának végbemenetelére. Ezért valószínű, hogy talajban élő lárvái a magasabb, áradások által nem érintett részeken tenyésznek. A hosszú idejű vízbosítás kedvezőtlen a hőscincér (*Cerambyx cerdo*) as a nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus)* lárvák számára.
C01.01.01	homok vagy kavicsbányászat	L	10	A profitorientált bányászat kevésbé jellemző a tervezési területén, a vízügyi célú bányászat, kotrás inkább jelentős. A bányászat hatására a fenéklakó áramláskedvelő fajok élő-, szaporodó- és táplálkozó helyei sérülnek az alábbi fajok esetében: Petényi-márna (*Barbus meridionalis),* halványfoltú küllő *(Gobio albipinnatus),* német bucó *(Zingel streber*). *vágócsík (Cobitis taenia), ingolafajok (Eudontomyzon spp.), homoki küllő (Gobio kessleri), törpecsík (Sabanejewia aurata)*
XO	államhatáron kívülről érkező veszélyek és hatások	L	5	Az országhatáron kívülről érkező szennyezések ritkán fordulnak elő a tervezési területen. Az esetleges szennyezés a vízminőségre érzékeny fajok visszaszorulását eredményezheti, mint pl. Petényi-márna (Barbus meridionalis), halványfoltú küllő (Gobio albipinnatus), német bucó (Zingel streber). vágócsík (Cobitis taenia), ingolafajok (Eudontomyzon spp.), homoki küllő (Gobio kessleri), törpecsík (Sabanejewia aurata).

Jelmagyarázat: H: magas jelentőségű, M: közepes jelentőségű, L: alacsony jelentőségű

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

- A kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok – tornai vértő (*Onosma tornensis*), piros kígyószisz (*Echium russicum*), magyar nőszirom (*Iris aphylla ssp. hungarica*), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*), tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), zempléni futrinka (*Carabus zawadszkii*), nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*), Petényi-márna (*Barbus meridionalis*), vágó csík (*Cobitis taenia*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*), sávos bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*), tornai patakcsiga (*Sadleriana pannonica*), ingola fajok (*Eudontomyzon spp.*), homoki küllő (*Gobio kessleri*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), német bucó (*Zingel streber*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*), sárga gyapjaszövő (*Eriogaster catax*) – és egyéb védett fajok populációinak megőrzése, életfeltételeinek biztosítása, megőrzése, javítása.

A jelölő élőhelytípusok (Sík- és dombvidéki kaszálórétek 6510, hidrofil magaskórós szegélytársulások 6430, 91E0* enyves éger *(Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*), 6440 folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei, 7230 mészkedvelő üde láp- és sásrétek, 3150 Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel, 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) 91M0 pannon cseres-tölgyesek, 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek Quercus petraeával és Carpinus betulusszal) kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

Exlege védett lápok természeti állapotának megőrzése.

A madárvédelmi területtel való átfedés miatt az itt élő, fészkelő, táplálkozó és vonuló jelölő madárfajok zavartalanságának biztosítása, szaporodó- és táplálkozó-területeik megőrzése.

3.2. Kezelési javaslatok

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.

Az itt megfogalmazott előírások célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírások, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírások a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági

eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz."

A kezelési egységek lehatárolása az egyes azonos kezelést igénylő élőhelyek (Á-NÉR szerinti elkülönítés) összevonásával jött létre pl. hasonló igényeik, kaszálással történő hasznosításuk miatt a folyóvölgyek mocsárrétjeit és a sík és dombvidéki kaszálóréteket és magaskórósokat egy egységbe helyeztük, ugyanígy jártunk el a kiszáradó franciaperjés nedves gyepek és ezek rontott degradálódott változatai esetében, hiszen itt a szárazabb talaj, a kevésbé érzékeny élőhelyek már az esetleges legeltetést is lehetővé teszik. Természetesen a honos fafajú, fás jelölő élőhelyeket különválasztottuk az elsősorban átalakításra javasolt idegenhonos fafajú, illetve idegenhonos fafajokkal elegyes erdőktől. Egyes esetekben csak 1-1 speciális igényű élőhely tartozik egy kezelési egységbe pl. a hínárnövényzet és a sziklagyepek vonatkozásában, ahol az érintetlenség megőrzése érdekében a minimális beavatkozás a javasolt. A vonatkozó térkép a 3.2.5. fejezetben található.

3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

- A területen újabb bányatelek nem fektethető, valamint bányanyitás nem támogatható.
- A kialakítandó, áthelyezendő, ideiglenes és végleges közlekedésépítési létesítmények vonatkozásában a hatályos jogszabályok az irányadóak. Új közlekedési létesítmények, illetve olyan vonalas létesítmények kiépítése, melyek a jelölő élőhelyek károsodását okozzák nem tervezhetők.
- A területen új aszfaltozott utak nyomvonalát lehetőség szerint a Natura 2000 területen kívülre, vagy meglévő utak nyomvonalára lehet tervezni, de minden esetben az Igazgatósággal előzetesen egyeztetni szükséges.
- Natura 2000 jelölő élőhelyen szennyvíz-tisztítótelepek elhelyezésére ne kerüljön sor.
- Távközlési tornyok, szélerőművek, nagyméretű reklámtáblák elhelyezése nem javasolható a területen.
- Szeméttelepek Natura 2000 jelölő élőhelyeken nem létesíthetők, az illegális szemétlerakásokat fel kell számolni.
- A turisztikai célú fejlesztéseket – pl. turistautakat, pihenőket, kilátótornyokat – minden esetben egyeztetni kell a nemzeti park igazgatósággal.
- Az elektronikus hírközlési építmények, a postai létesítmények elhelyezése esetén a vonatkozó jogszabályok előírásai érvényesek.
- A mederben és mederrézsűben csak olyan mértékig javasolt a felnövő cserjék és bedőlt fák eltávolítása, ami a *91E0 élőhelyet nem veszélyezteti. Csak a mederbe bedőlt, illetve a kisvízi mederben felnövő cserjék és fák eltávolítása javasolt. A mederrendezési munkák a vízfolyást kísérő puhafás és égeres ligeteket nem érinthetik.
- A mederrészű és a parti sáv kaszálási időpontját, helyét és módszerét a nemzeti park igazgatósággal egyeztetetve a jelölő fajok életmenetéhez alkalmazkodva kell megválasztani.
- A Bódva átjárhatóvá kell tenni a jelölő halfajok számára.
- Illegális falopásokat meg kell előzni.
- Minden jelentősebb épületlakó denevérkolónia esetében szükséges a szálláshelyek zavartalanságának biztosítása és a kedvező adottságok (pl. megfelelő méretű berepülőnyílások, héjazat) fenntartása. Szaporodási időszakban minden jelentősebb épületlakó denevérkolónia esetében az épületek díszkivilágítását mellőzni szükséges.

- A Natura 2000 kijelölést megelőzően elfogadott településrendezési tervek esetén a Natura 2000 területen található, meglévő épületek, építmények vonatkozásában (vízmű, major, tanya, stb.) a Natura 2000 terület fenntartási céljainak elérését nem veszélyeztető vagy nem sértő és a Natura 2000 terület jelölésekor jogszerűen, jogerős engedélynek megfelelően folytatott tevékenység folytatható.
- A településrendezési tervben szabályos módon, Natura 2000 kihirdetés előtt elfogadott beépítésre szánt terület kiterjedése és szabályozása esetében az adott területen a rendezési tervben meghatározott kiterjedésű területen, megadott beépítési százalékkal, meghatározott szabályozási értékekkel rendelkező épületek, építmények, komplexumok kialakíthatók. Azonban azoknak a paramétereknek a tekintetében, amelyeket a helyi építési szabályzat nem szabályoz, vagy egy intervallum megadásával szabályoz, ott a nemzeti park igazgatósággal is egyeztetett módon, hatósági engedélyezési eljárás keretében a Natura 2000 kijelölés céljait szolgáló korlátozások léphetnek életbe.

3.2.1.2. VIZES ÉLŐHELYEK

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Vizes élőhelyek esetében az ökológiai vízmennyiség biztosítása, a szennyezettség elkerülése, a szabad mozgás biztosítása a halfajok számára, az ikrázó-helyek zavartalanságának a biztosítása és a természetes inváziós fajoktól mentes növényzet fenntartása a legfontosabb feladat.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás javaslatok

Kötelezően betartandó előírások

Vízügyi szempontból a 1995. évi LVII. törvény, 482/2013 (XII.17) és 120/1999. (VII.6) Korm rendeletek.

A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/ 2004. (X.8.) Korm. rendelet előírásai kötelező érvényűek. Ezen előírásokat külön nem jelezzük a részletes javaslatok között.

Önkéntesen vállalható előírások

(a)Kezelési egység kódja: KE-1

(b)Kezelési egység meghatározása: hínarasok

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: 3150 Természetes eutóf tavak Magnopotamion és Hydrocharition hínárnövényzete

Érintett ÁNÉR élőhelyek: Ac: Álló és lassan áramló vizek hínárnövényzete, BA: fragmentális mocsári és/vagy hínárnövényzet, U8: folyóvizek és U9: állóvizek

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A hínarasok beavatkozás nélkül fenntartandó érzékeny élőhelyek. A felszíni víz szennyezését kell megakadályozni. A jelölő halfajok megóvása miatt a vegyszerhasználat és a haltelepítés kerülése szükséges. A vizes élőhelyeken az ökológiailag szükséges vízmennyiség folyamatos biztosítása a cél, valamint az élőhelyeken jelentkező inváziós fertőzöttség mechanikus módszerekkel történő visszaszorítása a legnagyobb feladat.

Kód	Vizes élőhelyekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.	
V67	A területet kezeletlenül kell fenntartani, mindennemű beavatkozás tilos.	Kivéve inváziós fajok visszaszorítása.

Önkéntesen vállalható előírások

(a)Kezelési egység kódja: KE-2

(b)Kezelési egység meghatározása: part menti magaskórós vegetáció

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: 6430 Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai

Érintett ÁNÉR élőhelyek:, B1a: nem tőzegképző nádasok, gyékényesek; B2: harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet; D5: patakparti és lápi magaskórósok; D6: ártéri-mocsári magaskórósok, OA: Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek, OG: Taposott gyomnövényzet és ruderális iszapnövényzet

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A vízparti növényzet megőrzése a jelölő szitakötő és lepkefajok megőrzése, a vízminőség javítása miatt fontos. A területen cél az élőhelyeken fokozottan jelentkező inváziós fertőzöttség mechanikus – cseppmentes technológia esetén esetleges vegyszeres- módszerekkel történő visszaszorítása.

Kód	Vizes élőhelyekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
V1	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minősítésű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.	
Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.	
GY75	Kaszálás augusztus 1. után lehetséges.	Harisos élőhelyen.
GY96	20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.	Az őszi vérfüves foltokban kell kijelölni.
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.	

3.2.1.3.GYEPEK

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Gyepek esetében legfontosabb feladat a nyílt, inváziós és gyomfajoktól mentes, természetes növénytakaróval fedett élőhelyek megőrzése, fenntartása. Ezen cél elérése érdekében elengedhetetlen antropogén hatásra kialakuló gyakori tűzeseteket megelőzése, a megfelelő és kímélő agrotechnika kiválasztása, a jelölő fajok életmenetét, virágzását, fészkelését és fiókanevelését figyelembe vevő kaszálási időpont megválasztása. A legeltetés csak a kevésbé sérülékeny területeken képzelhető el.

A gyepek területarányának csökkenését cserjeirtással lehet megakadályozni, melynek mértéke faj és területfüggő kell legyen, melyet a nemzeti park igazgatóság egyedi szakmai véleménye alapján kell figyelembe venni.

A vadgazdálkodási létesítmények (sózó, szóró, vadetető) gyepen történő elhelyezését a gyomosító, a vadak koncentrált túrása, taposása okozta károsító hatása miatt el kell kerülni.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás javaslatok

Kötelezően betartandó előírások

A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/ 2004. (X.8.) Korm. rendelet előírásai kötelező érvényűek. Ezen előírásokat külön nem jelezzük a részletes javaslatok között.

Az egységes területalapú támogatások és egyes vidékfejlesztési támogatások igényléséhez teljesítendő „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot" fenntartásához szükséges feltételrendszer megállapításáról szóló 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet szerinti előírásokat a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs kifizetéseknél is alkalmazni kell. A támogatás igénybevétele esetén kötelezően alkalmazandó a „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot" feltételrendszere.

A termőföldek hasznosítására és a földvédelemre vonatkozó rendelkezéseket a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény is megállapít, ezeket is be kell tartani.

306/2010 Kormányrendelet a levegő védelméről, az égetésre vonatkozó előírások.

259/2011. (XII.7) Korm. rendelet, mely többek között a tűzvédelmi birságról is szól.

Vízügyi szempontból a 1995. évi LVII. törvény, 83/2014 (III.14) Kormányrendelet 482/2013 (XII.17) és 120/1999. (VII.6) Korm. rendeletek.

Önkéntesen vállalható előírások

(a)Kezelési egység kódja: KE-3

(b)Kezelési egység meghatározása: fajgazdag, magasfüvű nedves gyepek és kaszálórétek

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: 6440- Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei, 6510 - Sík- és dombvidéki kaszálórétek (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis), 6520- Hegyi kaszálórétek

Érintett ÁNÉR élőhelyek: D34: Mocsárrétek, D2: kékperjés rétek, B4: Lápi zsombékosok, zsombék-semlyék komplexek, B5: nem zsombékoló magassásrétek, E1: Franciaperjés rétek, E2: Veres csenkeszes rétek

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A területen található mocsárrétek sérülékeny élőhelyek, rendkívül érzékenyek a kiszáradásra, a nehéz gépekkel történő taposásra. Megőrzésüknél mindig az aktuális vízállapotokat is figyelembe vevő, kíméletes módszerrel történő kaszálás - esetleg sávos, lápréteken kézi kaszálás- képzelhető el, melynek időpontját az itt élő jelölő fajok életmenetéhez, valamint a madárvédelmi Natura 2000-es területtel való érintettség miatt az itt élő és jelölő madárfajok szaporodásához és fiókaneveléséhez alkalmazkodva kell megválasztani.

Ugyanakkor az inváziós aranyvessző és sokvirágú napraforgó fajok is ezeket az élőhelyeket veszélyeztetik leginkább, ezért visszaszorításukra nagy gondot kell fordítani.

A területen a vérfüves mocsárrétek (D34) sérülékeny élőhelyek, melyek a jelölő lepkefajok tápnövényeinek is élőhelyei. Megőrzésüknél mindig az aktuális vízállapotokat is figyelembe vevő, lehetőleg kíméletes, lehetőleg kézi módszerrel történő kaszálás - esetleg sávos - képzelhető el, melynek időpontját a jelölő lepkefajok életmenetéhez, valamint az itt

revírt foglaló haris (*Crex crex*) állományok szaporodásához és fiókaneveléséhez alkalmazkodva kell megválasztani. Mivel ez a kezelési egység foglalja magába a vérfű hangyaboglárkák (*Maculinea teleius*) legjelentősebb élőhelyeit, a legeltetés itt nem javasolt. A gépi szárzúzás sem javasolt. Kezelés során kiemelt figyelmet kell fordítani a legüdébb, legjobb természetességű gyeprészekre, és különösen azokra, melyekben a legtöbb sóskaféle (*Rumex spp.*) és őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*) található, illetőleg amelyek virágos növényekben is a leggazdagabbak. A kaszálási módszerek közül csak a kézi kaszálást kell előnyben részesíteni. Stabil, nagy egyedszámú vérfű hangyaboglárka populációk fenntartásához mérsékelten kaszált, nagyjából homogén szerkezetű, július közepére már virágzásnak indult, jelentős tőszámú őszi vérfű állományok a legoptimálisabbak. Ennek biztosítása céljából a június 15-től október 1-ig terjedő időszakban kerülni kell az őszi vérfüves rétek teljes területének kaszálását. A vérfüves folt 30%-a évente változó helyen, kaszálatlanul hagyandó. Mivel a jelölő lepkefaj állományai élőhelyei nagyon érzékenyek az élőhelyein zajló kezelésre, a legoptimálisabb a NP igazgatósággal egyeztetett kaszálási terv elkészítése.

A magaskórósok mind a jelölő lepkefajok, mind pedig a zempléni futrinka élőhelyéül szolgálnak, megőrzésük, természetes fajösszetételük fenntartása javasolt.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
GY01	Felülvetés nem megengedett.	
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.	
GY09	Fogasolás nem megengedett.	
GY10	Tárcsázás nem megengedett.	
GY13	Kiszántás nem megengedett.	
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.	
GY15	Tűzpászták létesítése nem megengedett.	
GY11	Hengerezés nem megengedett.	
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.	
GY23	Biztosítani kell a felhalmozódott fűavar eltávolítását.	
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.	
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.	
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.	
GY75	Kaszálás augusztus 1. után lehetséges.	Harisos élőhelyen.
GY96	20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.	Az őszi vérfüves foltokban kell kijelölni.
GY99	A kaszálatlan területet évente más helyen kell kialakítani.	

GY101	Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.	
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszálatlan területbe bele tartozhatnak.	
GY109	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.	
GY111	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.	Az őszi vérfüves foltokban elhagyott területekre értendő.
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.	
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyep állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.	A vérfüves területek június 15 előtt – amennyiben van megfelelő mennyiségű fű – kaszálhatók, a későbbi időpontban történő kaszálás esetén az elhagyandó foltokat a nemzeti park igazgatósággal

(a)Kezelési egység kódja: KE-4

(b)Kezelési egység meghatározása: fajgazdag száraz gyepek

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: 6240 Szubpannon sztyeppék

Érintett ÁNÉR élőhelyek:, H3a: Köves talajú lejtősztyeppek; H4: Erdősztyepprétek, félszáraz irtásrétek, száraz magaskórósok; H5a: löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A sztyepprétek a terület sérülékeny élőhelyei ezért kíméletes gyepgazdálkodás, elsősorban kaszálással történő fenntartás javasolható. A kaszálási időpontban történő korlátozásra a jelölő növényfajok pl. magyar nőszirom, piros kígyószisz virágzásának és termésérlelésének biztosítása érdekében történik. Az inváziós fajok irtására a természetes gyepszerkezet, míg a cserjék visszaszorítására az árnyékolás megszüntetése miatt van szükség. A védett cserjefajokat pl. berkenyék, méretes vadgyümölcsöket, odvas fákat madárvédelmi szempontból is meg kell őrizni.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
GY01	Felülvetés nem megengedett.	
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.	
GY09	Fogasolás nem megengedett.	
GY10	Tárcsázás nem megengedett.	
GY11	Hengerezés nem megengedett.	
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.	
GY13	Kiszántás nem megengedett.	
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.	
GY15	Tűzpászták létesítése nem megengedett.	
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.	
GY23	Biztosítani kell a felhalmozódott fűavar eltávolítását.	
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.	
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.	
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.	

GY30	A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.	
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.	
GY35	Legeltetés tilos.	
GY74	Kaszálás július 15. után lehetséges.	A magyar nőszirom (Iris aphylla subsp. hungarica) foltokat a kaszálásból ki kell hagyni!
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyep állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.	
GY95	15-20% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.	A magyar nőszirmos foltokban kijelölni.
GY99	A kaszálatlan területet évente más helyen kell kialakítani.	
GY109	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.	
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.	

(a)Kezelési egység kódja: KE-5

(b)Kezelési egység meghatározása: ecsetpázsitos és franciaperjés kiszáradó kaszálók és legelők

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: 6510 -- Sík- és dombvidéki kaszálórétek (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis), csak a franciaperjésedő kiszáradó, rontott típusok

Érintett ÁNÉR élőhelyek: OB: jellegtelen üde gyepek; OC: jellegtelen száraz és félszáraz gyepek; OF: magaskórós ruderális gyomnövényzet, P45: Fás legelők, fás kaszálók, legelőerdők, gesztenyeligetek

(d) Kezelési javaslatok indoklása

Az ecsetpázsitos kaszálórétek (E1) nem mocsarasodó, fajszegényebb, esetleg gyomosodó, kiszáradó kevésbé érzékeny típusain (OC), fás legelőkön a kaszálás mellett a legeltetés is elképzelhető megfelelő létszámú (0,2-0,3 SZA (azaz számosállat/ha) szarvasmarhával. A legeltetés módszerét, a legelő állat mennyiségét, az állatok legelőterületen való tartózkodásának időpontját és intervallumát azonban a nemzeti park igazgatósággal (NPI) egyeztetni kell, hiszen a legelésből az érzékeny vérfüves élőhelyeket, lápréteket ki kell hagyni. Ezeken a területeken a NP igazgatósággal egyeztetett legelési terv az optimális megoldás. A fás legelők esetében a tájképi értéket is hordozó, idős odvas böhönc jellegű fákat meg kell hagyni.

Kaszálás esetén

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
GY01	Felülvetés nem megengedett.	
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.	
GY09	Fogasolás nem megengedett.	
GY10	Tárcsázás nem megengedett.	
GY13	Kiszántás nem megengedett.	
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.	
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.	Mindkettő lehetséges, de csak az egyik választható adott évben, túlhasználat elkerülése miatt.
GY23	Biztosítani kell a felhalmozódott fűavar eltávolítását.	
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.	
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.	
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.	
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be	A sárga gyapjasszövő élőhelyein

	kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni kell.	
GY111	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.	Az őszi vérfüves foltokban elhagyott területekre értendő.
GY99	A kaszálatlan területet évente más helyen kell kialakítani.	
GY96	20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.	Az őszi vérfüves foltokban kell kijelölni.
GY101	Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.	
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszálatlan területbe bele tartozhatnak.	
GY109	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.	
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.	
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyep állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.	A vérfüves területek június 15 előtt – amennyiben van megfelelő mennyiségű fű – kaszálhatók, a későbbi időpontban történő kaszálás esetén az elhagyandó foltokat a nemzeti park igazgatósággal
Gy75	Kaszálás augusztus 1. után lehetséges.	Haris revírfoglalás esetén a NPI által kijelölt területen.

Kód	Vadgazdálkodásira vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető.	

Legeltetés esetén

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
GY01	Felülvetés nem megengedett.	
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.	
GY09	Fogasolás nem megengedett.	
GY10	Tárcsázás nem megengedett.	
GY13	Kiszántás nem megengedett.	
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.	
GY15	Tűzpászták létesítése nem megengedett.	
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.	Mindkettő lehetséges, de csak az egyik választható adott évben, túlhasználat elkerülése miatt.
GY23	Biztosítani kell a felhalmozódott fűavar eltávolítását.	
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.	
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.	
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.	
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni kell.	A sárga gyapjasszövő élőhelyein
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.	
GY45	A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges.	
GY57	Villanypásztor csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján alkalmazható.	
Gy105	Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező.	
GY111	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.	
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.	

GY62	A gyepen legeléskizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 30%-át.	Az őszi vérfüves foltokban kell kijelölni.
GY67	Legeltethető állatfajta: szarvasmarhafélék	szarvasmarha
GY101	Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.	
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.	
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzetipark-igazgatósággal egyeztetni szükséges.	
Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető.	

(a)Kezelési egység kódja: KE-6

(b)Kezelési egység meghatározása: sziklagyepek

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: 6190 Pannon sziklagyepek (Stipo-Festucetalia pallentis)

Érintett ÁNÉR élőhelyek: G2 mészkedvelő nyílt sziklagyepek

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A sziklagyepek beavatkozás nélkül fenntartandó élőhelyek. A cserjésedést és az inváziós fajok terjedését kell nyomon követni és szükség esetén mechanikai módszerekkel visszaszorítani.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.	
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.	
GY26	Inváziós fás szárúak mechanikus irtása kötelező.	

(a)Kezelési egység kódja: KE-7

(b)Kezelési egység meghatározása: Aranyvesszős

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett ÁNÉR élőhelyek: OD Lágyszárú özönfajok állományai, P2c: Idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű fajok uralta állományok

(d) Kezelési javaslatok indoklása

Az erősen fertőzött területeken vegyszeres gyomirtás majd kaszálással történő visszaszorítás.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.	
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.	
GY108	Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.	
GY109	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.	

3.2.1.4.ERDŐK

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A jelölő erdős élőhelytípusok kedvező természetességi állapotú (természetes és természetszerű erdő, illetve esetleg származék erdő besorolású) állományainál (védett természeti területeken kívül) törekedni kell a Natura 2000 rendeltetés elsődleges rendeltetésként való megállapítására. .

Az üzemmód-megválasztás – az Evt. védelmi rendeltetésű erdőkre vonatkozó, fokozatosan, több évtized alatt életbe lépő szabályaitól eltekintve – alapvetően gazdálkodói döntés kérdése, így e tekintetben csak annyit lehet rögzíteni, hogy a területen (is) feltétlenül kívánatos a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódok (átalakító, szálaló, illetve véderdők esetében faanyag-termelést nem szolgáló üzemmód) minél nagyobb területen való alkalmazása.

A sérülékeny termőhelyen álló, véderdő jellegű és általában természetvédelmi szempontból is jelentős erdők kisebb, önálló erdőrészletként nem leválasztható állományaiban – az erdőrészlet egészéhez viszonyítva – differenciált erdőkezelést kell biztosítani. A véderdő jellegű foltok általában aktív gazdálkodás nélkül, a természetes erdődinamikai folyamatokra alapozva tartandók fenn, a kezelési feladatok e helyeken az idegenhonos fafajok fokozatos cseréje, a vadkárosítás megelőzésére, a felújulási folyamat segítésére, illetve esetleg a közutak melletti 20-30 m széles erdősávok gondozására terjednek ki.

A beavatkozásokkal érintett erdők állománynevelése (tisztítások, gyérítések) során az őshonos elegyfafajok egyedei kímélendők, visszahagyandók. Idegenhonos fafajokkal elegyes erdőkben a munkákat az őshonos fafajok megtartásával, az idegenhonos fafajok rovására kell elvégezni. A nevelési munkák során kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, szerkezeti homogenizáló jellegű beavatkozásokat, törekedni kell a szerkezeti változatosság (alsó lombkoronaszint, cserjeszint, böhöncök, mikroélőhelyek, stb.) megtartására, fokozására.

A vágásos és átalakító üzemmódba sorolt erdőknél a termőhelyi viszonyok és az állományok egészségi állapota függvényében a lehető legmagasabb vágáskorok alkalmazását kell célul kitűzni. Gyorsan növő fafajok állományaiban (égeresek, füzesek) így 40-70 év, lassan növő fafajok állományaiban pedig 90-140 év közötti vágásérettségi szakaszok határozhatók meg.

Az erdőfelújítások során a tarvágások mellőzése és a minél vegyeskorúbb, változatosabb állományokat eredményező (folyamatos erdőborítás melletti gazdálkodást/kezelést lehetővé tevő) természetes felújítási módok alkalmazása lehet az irány. Legfontosabb célként a rövid idő (5-10 év alatt) alatt végigvezetett, egyenletes bontáson alapuló, ismét egykorú, homogén állományokat produkáló ernyős felújítóvágásoktól való eltávolodást lehet megfogalmazni, s helyettük a 15-30 évre elnyújtott, egyenlőtlen (lékes-csoportos-foltos) beavatkozással végzett felújítóvágások (egyes ligeterdő-állományokban a szálalás) alkalmazását kell szorgalmazni.

A természetmegőrzési területen belül az állománytípusok jövőben kívánatos arányát és térbeli mintázatát a potenciális természetes erdőtársulások eloszlása határozza meg. Az idegenhonos fafajú erdők zöme (akácosok, erdei- és lucfenyvesek) gyertyános-tölgyes klímában található, így rekonstrukciójuk esetében a gyertyános-kocsánytalan tölgyes és gyertyános-kocsányos tölgyes állományok jelentős (legalább 80-90 ha-os) növekedése prognosztizálható. Az idegenhonos fafajú erdők fafajcserés átalakítása természetvédelmi szempontból távlatilag indokolt, így annak támogatási rendszeren keresztül való ösztönzése fontos feladat.

A távlati célállomány-típusok minden erdőterületen a termőhelyi viszonyoknak megfelelő, őshonos fő- és elegyfafajok alkotta, a potenciális természetes erdőtársulásoknak megfelelő állománytípusok lehetnek. A terület fontosabb célállomány-típusai a következők: GY-KTT (gyertyános-kocsánytalan tölgyes), GY-KST (gyertyános-kocsányos tölgyes), KTT-CS (cseres-kocsánytalan tölgyes), CS-KTT (kocsánytalan tölgyes-cseres), MOT-KTT (kocsánytalan tölgyes-molyhos tölgyes), FÜ-E (elegyes füzes), MÉ (mézgás égeres), MÉ-E (elegyes mézgás égeres).

Kulcseleme az erdők jó állapotban való fenntartásának az alkalmazott fakitermelési és közelítési technológia. A teljes fában vagy hosszúfában történő vonszolásos közelítés

nagyon sok kárt okozhat a visszamaradó állományban, az aljnövényzetben, az erdőtalajhoz kötötten elforduló mikroélőhelyekben és magában a talajban is. Minél nagyobb arányban szükséges tehát a faanyag megemelt formában való mozgatása, illetve a kíméletes közelítési módok (ideértve a lovas közelítést is) alkalmazása. Fontos szempont továbbá a fakitermelési munkák (faanyag-felkészítés, faanyag-mozgatás, vágásterület-rendezés) időpontjának, időjárási körülményeinek, illetve talajállapotának megválasztása: ezeket a feladatokat elsősorban a fő vegetációs és költési időszakon kívül (augusztus 15. és március 15. között) kell elvégezni.

Az erdők jó természetességi állapotának megőrzéséhez és fejlesztéséhez, valamint az erdei biodiverzitás-védelméhez hozzátartozik a mikroélőhelyek megtartása és bővítése is. A mikroélőhelyek részben termőhelyi eredetűek (pl. kőgörgeteg, sziklakibúvás, források, erek, patakok, kisvízállások), részben a faállomány-szerkezet függvényében vannak jelen (pl. gyökértányérok, álló és fekvő holtfa, facsonk, hasadt-törött fák, üreges-odvas-taplós törzsek, kéregleválások). Közülük kiemelkedő jelentősége van a holtfa különböző formáinak (jelenlététől számos élőlénycsoport léte, lokális megmaradása függhet), így a gazdálkodási célzatú beavatkozások során az álló és fekvő holtfa egy része (elsősorban a vastagabb, 15 cm törzsátmérő feletti holtfa, hektáronként legalább 5-20 m^3 mennyiségben) visszahagyandó.

Az erdőkben folytatott gazdálkodási/kezelési célzatú beavatkozások során minden esetben tekintettel kell lenni a Natura 2000 jelölő fajok (és természetesen más értékes, védett fajok) populációnak megőrzésére, életfeltételeik biztosítására. Az egyes növény- és állatfajok érdekében foganatosítható intézkedések: a lelőhely, szaporodási hely és környékének gazdálkodás alóli (időszakos vagy teljes) mentesítése, az adott élőlénycsoport számára szükséges szubsztrát/közeg (pl. holtfa, odú, cserjeszint, táplálkozási kapcsolatok révén releváns fafaj) megtartása-megjelenítése, az egyéb veszélyeztető tényezők elhárítása.

Az országos problémaként jelentkező erdei vadkár helyi szinten is megmutatkozik: a térségbeli vaddisznó-populáció főleg taposással, a feltalaj feltúrásával-átforgatásával, makkfelszedéssel, a csemeték kitúrásával okoz kárt, míg az őz- és gímszarvas-állomány a felverődött újulat rágásával, hántásával, szelektálásával képes blokkolni vagy hátráltatni az erdődinamikai, illetve felújulási folyamatokat. A felmerülő problémával szemben az egyetlen lehetséges – mielőbb megvalósítandó – megoldás a térségi szintű, drasztikus vadlétszám-csökkentés.

A vizsgálati területen belül felmerülő, erdőgazdálkodási tevékenységre visszavezethető veszélyeztető tényezők mérséklése vagy megszüntetése a fentebb ismertetett irányelvek alkalmazásával jórészt biztosítható.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás javaslatok

Kötelezően betartandó előírások

Az erdők és fásítások esetében az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény előírásai és a Tornai erdőtervezési körzet: 47/2014 (IV) 24. VM rendelet 13. melléklete, a Parasznyai erdészeti tervezési körzet 2. erdőterve, a Szendrői erdészeti tervezési körzet 2. erdőterve által előírt vonatkozó erdőgazdálkodási szabályok kötelező érvényűek.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet a támogatás igénybe vétele esetén kötelező.

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/ 2004. (X.8.) Korm. rendelet előírásai erdők esetében is kötelező érvényűek. Ezen előírásokat külön nem jelezzük a részletes javaslatok között.

Önkéntesen vállalható előírások

(a)Kezelési egység kódja: KE-8

(b)Kezelési egység meghatározása: Honos fafajú, edafikus erdők (ligeterdők)
(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*) (91E0).
Érintett ÁNÉR élőhelyek:, J1a: Fűzlápok, J2: Láp és mocsárerdők; J4: fűz-nyár ártéri erdők; J5: égerligetek, RA: őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok; RB: őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők.

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A láperdők és láposodó égeresek (fásításként) kivétel nélkül védelem alatt állnak, ex lege védett lápterületekre esnek. Területükön ennek megfelelően a természetvédelmi irányelvek élveznek elsőbbséget, s ennek alapján (az állományok területi kiterjedése és természeti értékei miatt) az érintetlenül, beavatkozás nélkül történő fenntartás kap prioritást.

A természetmegőrzési területen belül jelentős arányban, a vízfolyások mentén mindenhol megjelenő fűz- és égerligetek méretük és fragmentáltságuk miatt az erdészeti nyilvántartásból szinte teljes egészében hiányoznak. A védett természeti területre (ex ege védett lápterületek) eső előfordulások részben érintetlenül tartandók fenn, részben pedig csak árvízvédelmi indíttatású (a meder-karbantartáshoz, vízlevezetéshez szükséges volumenű) beavatkozásokkal érinthetők. Valamint szükséges az agresszíven terjedő idegenhonos fa- és cserjefajok, illetve lágyszárúak esetleges megjelenésének rendszeres ellenőrzése, egyedei eltávolítása, visszavágása

Az erdészeti, illetve fakitermelési munkák során az elegyesség és az állományszerkezeti változatosság megtartása-fokozása, a drasztikus beavatkozások mellőzése, illetve az állományokhoz kötődő mikroélőhelyek kímélete emelhető ki.

Az érintett állományokra – azok elhelyezkedése és mérete miatt – elsősorban minimális beavatkozással érintendő élőhelyekként és nem természeti erőforrásként (hasznosítható faanyagot tartalmazó erdőkként) kell tekinteni.

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
E01	A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében. .	
E02	A jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró (2009. évi XVIII. tv. szerinti) szabad rendelkezésű erdők és fásítások részletes állapotleírása és a változások vezetése.	
E03	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas	

	erdőrészleteiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.	
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.	
E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.	
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.	
E07	Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.	
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).	
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.	
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.	
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.	
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).	
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m^3/ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.	
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.	
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkének (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.	<u>Területi korlátozás:</u> Az alsó szintben lévő idegenhonos fafajok területi korlát nélkül kitermelhetőek, - a felső szintben lévő inváziós fafajok max. 25%-os mértékig 50 méteren belül, - a felső szintben lévő inváziós fafajok max.50%-ig a fészektől számított 50-100 méter között, - a felső szintben lévő idegenhonos, de nem inváziós fajok max. 15%-os

		mértékig 50 méteren belül - a felső szintben lévő idegenhonos, de nem inváziós fajok max. 30%-os mértékig a fészektől számított 50-100 méter között kitermelhetők. Egyéb munkálatok tekintetében a fészkelési időszakok figyelembe vételével közösségi jelentőségű ragadozómadárfaj és fekete gólya esetében a fészek körül 100m sugarú körben, időbeni korláttal (fészkelés, fiókanevelés) 300m sugarú körben az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozott.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.	
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.	
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.	
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.	
E31	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása.	
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m^3/ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és búvóhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.	
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.	
E35	Fahasználatok során a kitermelt faanyag vonszolásos közelítésének mellőzése.	
E36	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.	
E39	A mikroélőhelyek fenntartása.	

E49	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítés és a tuskózás elhagyása.	
E51	Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal.	
E52	Őshonos fafajú faállomány táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal történő felújítása.	
E55	Természetes, természetszerű és származék erdőkkel határos erdőterületek felújítása táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállománytípussal	
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása.	
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.	
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy- és fásszárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.	
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, fásszárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás agy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.	
E71	A tűzpásztákon, nyiladékokon gondoskodni kell az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorításáról.	
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.	

E81	Faanyag közelítése csak fagyott vagy száraz talajon.	
E87	Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód fenntartása.	
kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.	

(e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az állományok hosszú távú fenntartása elsősorban a kapcsolódó területek védőfunkciójának biztosításával lehetséges, így ezeken a szomszédos területeken olyan típusú élőhelyfejlesztési lépések (pl. szántó-gyep konverzió, gyomos területek rendszeres kaszálása) javasolhatók, melyek a láperdők és láposodó égeresek táji szintű ökológiai hálózatba illesztését, illetve a gazdálkodási környezet melletti fenntartását egyaránt megoldják.

A fás növényzet nélküli folyó- és patakszakaszokon – összhangban a mederfenntartási elképzelésekkel – őshonos, a területen is jellemző fajokból álló fasorok, illetve keskeny erdősávok telepítését is meg lehet fontolni. Megfelelő méretű területsáv rendelkezésre állása esetén (főként gyomos gyepek és szántók rovására) szóba jöhet vízfolyások menti állományok kiszélesítése is. A fásítási/erdősítési munka lehetséges célfafajai: fehér nyár, fehér fűz, törékeny fűz, mézgás éger.

<u>Önkéntesen vállalható előírások</u>

(a)Kezelési egység kódja: KE-9

(b)Kezelési egység meghatározása: Honos fafajú keményfás erdők, jellegtelen származékerdők és ezek fiatalosai

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

<u>Érintett Natura 2000 élőhelyek</u> Pannon cseres-tölgyesek 91M0, Pannon gyertyános-tölgyesek Quercus petraea-val és Carpinus betulus-szal 91G0

<u>Érintett ÁNÉR élőhelyek:</u> L2a: cseres-kocsánytalan tölgyesek, K2: gyertyános-kocsánytalan tölgyesek, M1: molyhos tölgyes bokorerdők, P1: őshonos fafajú fiatalosok; P3: újonnan létrehozott őshonos vagy idegenhonos fafajú fiatal erdősítés, P8: vágásterületek, RC: Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők, M8: Száraz-félszáraz erdő- és cserjés szegélyek, LY4: Tölgyes jellegű sziklaerdők és tetőerdők

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A cseres-tölgyesekben a véderdő-jellegű állományok faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolása és gazdálkodás alóli mentesítése („Nagy-Csákány-lápa”) szükséges.

A molyhos-tölgyesek két kisebb, fragmentális előfordulása ismert: Megjelenik a Kakas-kő (Edelény 5/D, 5/TN részletek) sziklapárkánya körül, másrészt mozaikos, felnyíló állományokkal előfordul a Szent János-kő oldalában (Hidvégardó 9/C, 9/TI1 részletek) is. Területükön a természetvédelmi irányelvek élveznek elsőbbséget, s ennek alapján (az állományok területi kiterjedése és természeti értékei miatt) az érintetlenül, beavatkozás nélkül történő fenntartás kap prioritást.

A köves, meredek talajon levő gyertyános-tölgyes állományokban (Szendrőládi-szurdok, Szendrői-erdőtömb, Szent János-kő) a véderdő jellegű foltok elkülönítése és gazdálkodás alóli mentesítése.

A gazdálkodással érinthető állományokban az elegyesség, állományszerkezeti változatosság (szintezettség, mozaikosság) és mikroélőhelyek megtartása a nevelővágások során fontos feladat. Az álló és fekvő holtfa (elsősorban a vastagabb, 15 cm törzsátmérő feletti holtfa) 5m^3/ha mennyiségben való visszahagyása a nevelővágások és egészségügyi fakitermelések során a jelölő idős, holtfához kötődő rovarfajok miatt. Az állománykornál idősebb, méretes törzsek (különösen a korábbi fáslegelők visszaerdősülése után megmaradt öreg böhöncök, hagyásfák) kímélete és megsegítése a nevelővágások és véghasználatok végzése közben. A felújtóvágás-végvágások során 5 %-os hagyásfa-csoport visszahagyása szükséges a madárfauna fészkelése és a természetes erdőfelújulás elősegítése érdekében. A felújítási célállomány-típus élőhelytípusnak megfelelő megválasztása és a megfelelő fafajösszetételű, idegenhonos fafajoktól mentes fiatal erdősítés létrehozása.

A kíméletes fakitermelési technológiák alkalmazása, a törzs-, talaj-, újulati és gyepszint-károk kiküszöbölése, illetve minimalizálása erdei aljnövényzet kímélete miatt elengedhetetlen.

A erdőfelújítások során az idegenhonos fajok és a siskanádtippan előretörésének megakadályozása miatt gondoskodni kell róla, hogy maximum 2 vegetációs időszakban álljon fedetlenül a vágásterület, ezután az erdősítések első kiviteléről feltétlenül gondoskodni szükséges. A mesterséges erdősítések során – a talaj szerkezetének, a talajban, illetve annak felszínén áttelelő rovarfauna, valamint az őshonos növénytakaró védelme érdekében – kerülendő a teljes talajelőkészítés, ehelyett a pásztás talajelőkészítést kell előtérbe helyezni.

Az erdőfelújítások során valamennyi erdősítés célállománytípusai között meg kell jelennie a terület potenciális, őshonos vegetációját tükröző erdősítési célállománynak is.

Védett természeti területen csak őshonos fafajokból álló erdősítési célállomány tervezhető.

A meglevő elegyességet, állományszerkezeti változatosságot (szintezettség, mozaikosság) meg kell tartani, lehetőség szerint növelni az erdősítések felújítása, pótlása, ápolása során.

A felújtóvágás-végvágások során 5 %, védett természeti területen 10% hagyásfa-csoport visszahagyása szükséges az itt fészkelő és az odúlakó fajok véghasználattal érintett erdei élőhelyek átmeneti jellegének biztosítása, valamint erdei menedékhelyek kialakítása miatt.

Az agresszíven terjedő, idegenhonos fafajok (pl. akác, zöld juhar) egyedeinek visszaszorítása az erdősítések ápolása során alapvető feladat a természetes élőhelyszerkezet fenntartása miatt.

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
E01	A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében.	

E02	A jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró (2009. évi XVIII. tv. szerinti) szabad rendelkezésű erdők és fásítások részletes állapotleírása és a változások vezetése.	
E3	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészleteiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.	
E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.	
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.	
E07	Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.	
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.	
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.	
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).	
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m3/ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.	
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.	
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkének (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.	<u>Területi korlátozás:</u> Az alsó szintben lévő idegenhonos fafajok területi korlát nélkül kitermelhetőek, - a felső szintben lévő inváziós fafajok max. 25%-os mértékig 50 méteren belül, - a felső szintben lévő inváziós fafajok max.50%-ig a fészektől számított 50-100 méter között, - a felső szintben lévő idegenhonos, de nem inváziós fajok max. 15%-os mértékig 50 méteren belül - a felső szintben lévő idegenhonos, de nem inváziós fajok max. 30%-os mértékig a fészektől számított

		50-100 méter között kitermelhetők. Egyéb munkálatok tekintetében a fészkelési időszakok figyelembe vételével közösségi jelentőségű ragadozómadárfaj és fekete gólya esetében a fészek körül 100m sugarú körben, időbeni korláttal (fészkelés, fiókanevelés) 300m sugarú körben az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozott.
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m^3/ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és búvóhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.	
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).	
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.	
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.	
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.	
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell elvégezni.	
E33	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése.	
E35	Fahasználatok során a kitermelt faanyag vonszolásos közelítésének mellőzése.	
E38	Őshonos fafajú állományok véghasználata során átlagosan 5-20% területi lefedettséget biztosító mikroélőhelyek visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában.	
E51	Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal.	
E55	Természetes, természetszerű és származék erdőkkel határos erdőterületek felújítása táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállománytípussal	
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és	

	termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).	
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.	
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.	
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágy szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy lezágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésméntes kijuttatással.	
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy- és fásszárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.	
E71	A tűzpásztákon, nyiladékokon az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorítása.	
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.	
E81	Faanyag közelítése csak fagyott vagy száraz talajon.	
E83	Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy és fásszárú fajok továbbterjedésének mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) történő megakadályozása.	
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészletek korosztály-eloszlásának javítása.	
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.	
E75	Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag	

	tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják.	
kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.	

(e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A gazdálkodással érinthető állományokban jelentős élőhely-fejlesztésként értékelhető a vágásos üzemmódú erdők átalakító üzemmódba való átsorolása, tényleges erdőszerkezet-átalakítása (a szálaló erdőszerkezetnek megfelelő mozaikos erdőkép közelítése) és az állományok folyamatos erdőborítás melletti fenntartása.

Az erdőterületeken belül a természetes/természetszerű erdőborítás arányának növelése, illetve vegyes korosztályszerkezet kialakítása.

Az cseres-tölgyesekben a cser dominanciájú állományokban az elsődleges kezelési feladatként fogalmazható meg a cser által meghatározott, meglehetősen homogén állománykép megszüntetése, így itt a fafajösszetétel átalakításának szükségessége-indokoltsága rövidebb távon felülírhatja az erdő strukturális átalakítására vonatkozó (pl. cseres- és gyertyános-tölgyes állományoknál leírt) irányelveket. Az élőhelyfejlesztés, illetve -rekonstrukció távlati célja tehát a változatos fafajösszetételű és szerkezetű gyertyános-kocsánytalan tölgyes állományok helyreállítása, a cser visszaszorítása.

<u>Önkéntesen vállalható előírások</u>

(a)Kezelési egység kódja: KE-10

(b)Kezelési egység meghatározása: Idegenhonos fafajú ültetvények, idegenhonos fafajokkal elegyes erdők

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

<u>Érintett Natura 2000 élőhelyek:-</u>

<u>Érintett ÁNÉR élőhelyek:</u> RDa: Őshonos lombos fafajokkal elegyes fenyves származékerdők, RDb: Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők , S1: akácültetvények és S2: nemesnyárasok; S3: egyéb ültetett tájidegen lomboserdők; S4: ültetett erdei- és feketefenyvesek; S5 egyéb ültetett tájidegen fenyvesek; S7: nem őshonos fafajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A honos fafajú erdők helyén kialakított vagy spontán kialakult ültetvények, idegenhonos erdők szerkezete rontott, egyhangú, cserje és gyepszintje szegény, gyomfajokkal terhelt. Az ilyen jellegű erdők faunája is szegény. Az idegenhonos fajok kiszorítása és a spontán terjedés a természetes élőhelyeket is degradálja, veszélyezteti

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.	
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.	

E07	Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.	
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkének (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.	<u>Területi korlátozás:</u> Az alsó szintben lévő idegenhonos fafajok területi korlát nélkül kitermelhetőek, - a felső szintben lévő inváziós fafajok max. 25%-os mértékig 50 méteren belül, - a felső szintben lévő inváziós fafajok max.50%-ig a fészektől számított 50-100 méter között, - a felső szintben lévő idegenhonos, de nem inváziós fajok max. 15%-os mértékig 50 méteren belül - a felső szintben lévő idegenhonos, de nem inváziós fajok max. 30%-os mértékig a fészektől számított 50-100 méter között kitermelhetők. Egyéb munkálatok tekintetében a fészkelési időszakok figyelembe vételével közösségi jelentőségű ragadozómadárfaj és fekete gólya esetében a fészek körül 100m sugarú körben, időbeni korláttal (fészkelés, fiókanevelés) 300m sugarú körben az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozott.
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme	

	érdekében).	
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.	
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.	
E30	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.	
E35	Fahasználatok során a kitermelt faanyag vonszolásos közelítésének mellőzése.	
E51	Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal.	
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).	
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.	
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.	
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágy szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása,csöppenésmentes kijuttatással.	
E71	A tűzpásztákon, nyiladékokon az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorítása.	
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás,	

	kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.	
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.	
E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.	
E81	Faanyag közelítése csak fagyott vagy száraz talajon.	

kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.	

(e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Véghasználatot követően fafajcserés átalakítás végzése javasolható, melyhez jelenleg is elérhető támogatás áll rendelkezésre.

Nemesnyarasok esetében a későbbi véghasználatot követően a nemesnyaras helyén őshonos fafajú (potenciálisan fehérfűz, törékeny fűz, mézgás éger fafajokból álló) erdősítést kell létrehozni. Az átalakítást teljes talajelőkészítés nélkül, pásztás talajmegmunkálással lehet majd elvégezni.

A tarvágásos véghasználatot megelőző időszakban az állomány alá a termőhelyi viszonyoknak megfelelő (fentebb említett) őshonos lombos fafajok sorokba vagy csoportokba beültethetők, s így akár a nemesnyaras fokozatos átalakítása is lehetséges.

A fenyvesek után a termőhelyi viszonyok ismeretében részleges (padkás) talajelőkészítést követően elegyes gyertyános-kocsánytalan tölgyes, cseres-tölgyes fiatalosok kialakítása javasolható Alkalmazható elegyfafajok: mezei juhar, vadkörte, barkóca berkenye (cseres-tölgyesek), vagy mezei juhar, kislevelű hárs, madárcseresznye (gyertyános-tölgyesek).

A tarvágásos véghasználat során az előforduló őshonos lombos fafajok egy része hagyásfaként vagy hagyásfa-csoportként visszahagyandó.

Az akácletermelés után az akáctuskók és sarjak vegyszeres kezelésére gondot kell fordítani, az őshonos lombos fafajok csemetéit intenzív ápolással kell az akácsarjak és a vágásnövényzet fölé segíteni.

3.2.1.5. SZÁNTÓK

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A területen található kisparcellás szántókon a természetkímélő gazdálkodás előtérbe helyezésével elősegíthető a környező gyepes élőhelyek megóvása, valamint a közösségi jelentőségű állat és növényfajok védelme.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás javaslatok

Kötelezően betartandó előírások

A termőföldek hasznosítására és a földvédelemre vonatkozó a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény rendelkezései irányadók.

Önként vállalható előírások

(a)Kezelési egység kódja: KE-12

(b)Kezelési egység meghatározása: Szántóterületek, agrár élőhelyek
(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett ÁNÉR élőhelyek: T1:, , Egyéves intenzív szántóföldi kultúrák; T2: évelő intenzív szántóföldi kultúrák; T6: Extenzív szántók, T9: kiskeretek, T10: fiatal parlag és ugar

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A területen található kisparcellás, extenzív szántókon a természetkímélő gazdálkodás előtérbe helyezésével elősegíthető a környező gyepes és vizes élőhelyek megóvása, valamint a jelölőállat és növényfajok fajok védelme.

Kód	Szántóterületekre vonatkozó előírás-javaslatok
SZ04	Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás, vadriasztó lánc használata kötelező.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
SZ11	Szalma, széna: szalma, széna depóniát és bálát (különösen a felszíni vizektől mért 200 m távolságon belül és ártéren) a területről 30 napon belül le kell hordani.
SZ12	Egyéb szerves hulladék (szár, levél, cefre): cefre mésszel keverve talajjavítás céljából csak engedéllyel helyezhető ki.
SZ13	Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos.
SZ14	A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer-mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ17	Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
SZ24	Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen.
SZ25	Rovarölő szerek nem alkalmazhatók.
SZ34	Istállótrágya kijuttatásának mértéke, éves átlagban nem haladhatja meg a 100 q/ha-t.
SZ37	Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni.
SZ43	Fás szárú és lágy szárú energetikai ültetvény telepítése tilos.
SZ46	Melioráció tilos.
SZ63	Tájidegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
SZ68	A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve

	telepítése, amelynek őshonos cserjékből vagy fákból álló sövény, illetve fasor kell legyen. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességét, kizárólag mechanikai eszközökkel, biztosítani kell.

(e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Értékes közösségi jelentőségű fajoknak is otthont adó, jelölő élőhelynek számító gyeppé alakult szántót beszántani nem javasolt, azt célszerű gyeppé minősíttetni. A beszántás az itt kialakult jelölő élőhelyeket - sík és dombvidéki kaszálórétek, mocsárrétek és magaskórósok – megszünteti.

3.2.1.6. CSERJÉSEK

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A gyepkezelések felhagyása nyomán, spontán szukcesszióval kialakult cserjés élőhelyek között fajgazdag és degradált állományok is vannak. A cserjések estében elsődleges cél a gyep-cserjés megfelelő arányának, mozaikosságának megőrzése a kijelölés céljait figyelembe véve és biztosítva. A védett cserjefajok kíméletével a cserjések visszaszorítása a sztyepprétről, ugyanakkor fontos a cserjésekben fészkelő madárfajok életfeltételeinek is a biztosítása, ezért a természetes erdőszegélyek meghagyása.

A vadgazdálkodási létesítmények (sózó, szóró, vadetető) cserjésben történő elhelyezését a gyomosító, a vadak koncentrált túrása, taposása okozta károsító hatása miatt el kell kerülni.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás javaslatok

Kötelezően betartandó előírások

Mivel a cserjések jelenleg is gyep művelési ágú területeken vannak a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/ 2004. (X.8.) Korm. rendelet előírásai kötelező érvényűek. Ezen előírásokat külön nem jelezzük a részletes javaslatok között.

Az egységes területalapú támogatások és egyes vidékfejlesztési támogatások igényléséhez teljesítendő „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” fenntartásához szükséges feltételrendszer megállapításáról szóló 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet szerinti előírásokat a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs kifizetéseknél is alkalmazni kell. A támogatás igénybevétele esetén kötelezően alkalmazandó a „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” feltételrendszere.

A termőföldek hasznosítására és a földvédelemre vonatkozó rendelkezéseket a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény is megállapít, melyeket be kell tartani.

(a)Kezelési egység kódja: KE-11

(b)Kezelési egység meghatározása: nedves és száraz területen kialakult cserjések
(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett ÁNÉR élőhelyek: J3: folyómenti bokorfüzesek, P2a: Üde és nedves cserjések; P2b: galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A bokorfüzesek és kökényes-galagonyás-borókás cserjések egyre nagyobb teret hódítanak el a gyepes élőhelyekből visszaszorításuk alapvető feladat. Az időbeni korlátozásra a cserjéseket előnyben részesítő énekesmadarak (tövisszúró gébics, karvalyposzáta) fészkelési időszakára tekintettel van szükség. Ugyanakkor a zempléni futrinka, a sárga gyapjasszövő és számos madárfaj a bokros szegélyeket előnyben részesíti, úgyhogy erdővel érintkező szegélyzónát, bokorcsoportokat hagyni kell.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.	
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.	
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.	
GY118	Élőhelyrekonstrukció.	A NPI által meghatározott területeken gyeppé alakítás.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.	
Kód	Erdőgazdálkodásra vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat

E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.	Amennyiben a cserjésedés olyan mértékű, hogy már fásításnak számít.
Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó előírás-javaslatok	Magyarázat
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető.	

(e) ***Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:***

Az értékes előrehaladott szukcesszionális állapotú, erősen cserjésedett gyepeken a cserjeirtás elvégzése után, folyamatos kaszálással a cserjéseket gyeppé kell alakítani a nyílt élőhelyek területi arányának megtartás érdekében.

3.2.1.7. EGYÉB ÉLŐHELYEK

(a)Kezelési egység kódja: KE-13

(b)Kezelési egység meghatározása: épületek, építmények, udvarok, vonalas létesítmények

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett ÁNÉR élőhelyek:,U3: falvak, falu jellegű külvárosok; U4: telephelyek; U6: Nyitott bányafelületek, U10: tanyák és családi gazdaságok; U11: út és vasúthálózat

(d) Kezelési javaslatok indoklása

A területen található földutak és aszfaltozott utak mentén kaszálni lehetséges, az inváziós és gyomfajok visszaszorítása miatt, valamint vegetációs időszakon kívül a cserjeirtás az átjárhatóság és a beláthatóság biztosítása érdekében. A vegyszeres gyomirtás azonban nem támogatható.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az egyes rekonstrukciós és fejlesztési javaslatok az egyes kezelési egységeknél részletezettek.

Jelenleg megvalósítás alatt álló a területet részben érintő projektek: Természetvédelmi területkezelés a védett természeti értékű gyepek megőrzése érdekében KEOP-320/11-2012-0027, melyből a saját vagyonkezelésű területeken a fejlesztések megvalósíthatók.

Az erdős élőhelytípusokkal kapcsolatos rekonstrukciós lehetőségeket, javasolható fejlesztési irányokat a 3.2.1. pont alatt, kezelési egységek szerint bontva ismertettük. Az önkéntesen vállalható kezelési-fenntartási feladatok és fejlesztési lehetőségek-javaslatok (élőhely-rekonstrukció és -fejlesztés) támogatási rendszerbe illesztése részben jelenleg biztosított.

A denevérállományok hosszú távú fenntartása a kapcsolódó roncsolt területek védőfunkciójának biztosításával/erősítésével hatékonyabban lehetséges, így ezeken a szomszédos területeken olyan típusú élőhelyfejlesztési lépések (pl. szántó-erdő konverzió, gyomos területek erdősítése) javasolhatók, melyek a természetszerű erdők kiterjesztését, illetve a gazdálkodási környezet melletti fenntartását egyaránt szolgálják.

A fás növényzet nélküli folyó- és patakszakaszokon – összhangban a mederfenntartási elképzelésekkel – őshonos, a területen is jellemző fajokból álló fasorok, illetve keskeny erdősávok telepítését is meg lehet fontolni. Megfelelő méretű területsáv rendelkezésre állása esetén (főként gyomos gyepek és szántók rovására) szóba jöhet vízállások menti állományok kiszélesítése is.

Petényi márna *(Barbus meridionalis),* ingolafajok *(Eudontomyzon spp.),* halványfoltú küllő *(Gobio albipinnatus),* homoki küllő *(Gobio kessleri),* szivárványos ökle *(Rhodeus sericeus amarus),* vágócsík *(Cobitis taenia),* törpecsík *(Sabanejewia aurata),*német bucó *(Zingel streber):*

Állományainak fennmaradása érdekében a megépített duzzasztók, műtárgyak mellett biztosítani kell számukra a fel- és lejutás lehetőségét, melyet tájba illesztett, természetszerű hallépcsők, halcsatornák kialakításával érhetünk el. Fel kell számolni az ipari és kommunális szennyező forrásokat. Az egyre erősebben jelentkező horgászati terhelést kizárólag hatékonyabb kommunikációs tevékenységgel lehetne kompenzálni. Az élőhelyeiken hatósági eszközökkel meg kell tiltani a sóder- és homokkitermelést, valamint a parti vegetáció eltávolítását.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Jelölő fajok közül a tornai vértő (*Onosma tornensis**) rendelkezik központi fajmegőrzési tervvel. Az abban leírtak - veszélyeztető tényezők és ezek kiküszöbölése - a Szent János-kőn lévő populációra irreleváns, mivel itt sem bálványfa, sem feketefenyő nincs és a falopások sem jellemzőek.

A jelölő élőhelyek és növényfajok esetében a kezelési egységeknél leírtak a faj- és élőhelymegőrzéshez elegendőek.

<u>Jelölő denevérfajok:</u>

Minden jelentősebb épületlakó denevérkolónia esetében szükséges a szálláshelyek zavartalanságának biztosítása és a kedvező adottságok (pl. megfelelő méretű berepülőnyílások, héjazat) fenntartása. Szaporodási időszakban minden jelentősebb épületlakó denevérkolónia esetében az épületek díszkivilágítása mellőzendő.

Minden fontos telelőhelyen a teljes telelési időszak során kerülendő a denevérek zavarása. A templomtornyokban, denevérkolóniák lakta épületekben biztonságos denevérbejárók létesítése szükséges. A lehető legnagyobb számban meghagyandók az erdőkben a denevérek számára alkalmas odvas fák.

Fokozottan védett denevérfaj szaporodási helyének 100-300 m-es sugarú körzetében szaporodási időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.

<u>Jelölő halfajok:</u>

A kiemelt jelentőségű halfajok állományok fennmaradása érdekében a Bódván és a Sas-patakon természetközeli állapotú, gyorsabb folyású mederszakaszok fenntartása szükséges, amelyeken a hosszirányú átjárhatóság biztosított. Utóbbi feltétel biztosítása érdekében a Bódva alsó szakaszán lévő duzzasztót hallépcsővel kell ellátni.

Szintén szükséges a vízfolyásokat kísérő fás vegetáció fennmaradása, a kisvízi meder szélén is. Ahol ez hiányzik, ott őshonos fajokból (elsősorban füzekből, mézgás égerből) álló ligetet szükséges hagyni felnőni, szükség esetén telepíteni.

A kiemelt jelentőségű halfajok állományának növekedése érdekében haltelepítés csak indokolt esetben – havaria – végezhető, s akkor is csak őshonos, a víztérre jellemző halfajok telepíthetők.

Meg kell akadályozni a vízszennyezést.

Sávos bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*)

A faj állományának megőrzéséhez a Bódván természetközeli állapotú, változatos megjelenésű, gyors folyású mederszakaszok fennmaradása szükséges.

Minden vízhez kötődő jelölő faj állományának fennmaradása, illetve növekedése érdekében fontos a szennyező források felszámolása.

Vöröshasú unka (*Bombina bombina*), szitakötő fajok

Az erdei vízfolyások és kisvízállások kímélete a fakitermelések, közelítési és faanyag-szállítási tevékeny során.

Madárvédelmi terület jelölő madárfajai:

Odvas fák visszahagyása a fakitermelések során: az odúlakó madarak (harkályok, énekesmadarak) és emlősök (kiemelten egyes denevérfajok) költő-, szaporodó- és búvóhelyének biztosítása.

Gallyfészket hordozó fák és közvetlen környezetük kímélete a fakitermelések során: a ragadozómadarak fészkelési lehetőségeinek biztosítása.

A cserjeszint kímélete, a cserjeborítás csak legszükségesebb mértékű alakítása a nevelővágások során: a cserjeszinthez kötődő énekesmadár-fajok fészkelő- és táplálkozó-területeinek kímélete.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A területen 15 Natura 2000 monitoring mintapont található, melyek a Natura 2000 élőhelyek felmérése protokoll (NBmR) keretében központi adatlapok szerint történik. . A Nemzeti Biodiverzitás monitorozó Rendszer (NBmR) keretében felmérésre kerül 2 db 5x5km-es mintanégyzet (T5x5 094 Tornanádaska, R5x5 104 Tornaszentjakab) és az összes jelölő növényfaj és a denevérfajok rendszeres monitorozása történik a központi protokoll szerint. Ezek felvételezésének gyakorisága a jelenlegi protokoll szerint megfelelő. Javasolt egyéb kutatások: klímaváltozás denevérközösségekre gyakorolt hatása, inváziós növényfajok visszaszorítási lehetőségei Natura 2000 területeken, természetkímélő agrárgazdálkodási gyakorlat lehetőségei.

Erdős területek és erdő élőhelyek vonatkozásában mindeddig részletesebb nem folyt a természetmegőrzési területen, a korábbi természetvédelmi felmérések elsősorban botanikai és zoológiai adatok gyűjtésére szorítkoztak. A közeljövőben kívánatos lenne ugyanakkor az erdős élőhelytípusok többszempontú vizsgálata, mégpedig az alábbi témakörökben:

- Az erdők természetességi állapotának részletes felmérése és értékelése: mindez a jelenlegi, aktuális állapot minél részletesebb ismeretéhez segítene bennünket.
- Egyes erdei élőhelyi elemek és/vagy mikroélőhelyek részletesebb felmérése és értékelése: az így nyert (pl. idős fákra, fekvő és álló holtfára, gyökértányérokra) vonatkozó adatok egyes élőlénycsoportok jelenlétének közvetett adatolásához vagy perdikciójához használhatók.
- Az erdők állapot-változásának vizsgálata: a jelölő élőhelytípusok állományaiban lezajló változások vizsgálata a Natura 2000 célkitűzések megvalósulásának sikerességét vagy éppen problémáit tudná visszaigazolni.
- Az erdőgazdálkodási tevékenység hatás-monitorozása: e vizsgálat-sorozat révén a gazdálkodási/kezelési célú beavatkozások természetességet, illetve erdőállapotot befolyásoló hatásairól nyernénk részletesebb képet.
- Denevérfajok esetében a rendszeres állományfelmérés (a denevérállományok változásának monitorozása), esetleg élőhelypreferencia és mikrobiális patogének kutatása.
- A zempléni futrinka (*Carabus zawadszkii*) esetében a már ismert Bódva menti állományok monitorozása csak rendkívül ritkán, pl. 4-5 évente, kis számú élvefogó talajcsapdákkal látszik indokoltnak. Bizonyított rajzási ideje májusban és júniusban van, a nyár végi és ősz eleji imágó megjelenés dokumentálása is lehet kitűzött kutatási feladat. Nagyon fontos lenne pontosabban feltérképezni a Bódva jobb partjának változó futrinka (*C. scheidleri)* állományait. Érdemes laboratóriumi körülmények közt foglalkozni az izoláció okának vizsgálatával, a talán még fennálló faji szintű elkülönülés pontosabb megismerésével. A két faj jelenleg zajló találkozása érdekes biogeográfiai modellként szolgálhat. A 2 faj hibridizálódási lehetősége vizsgálandó.
-

3.2.5. Mellékletek

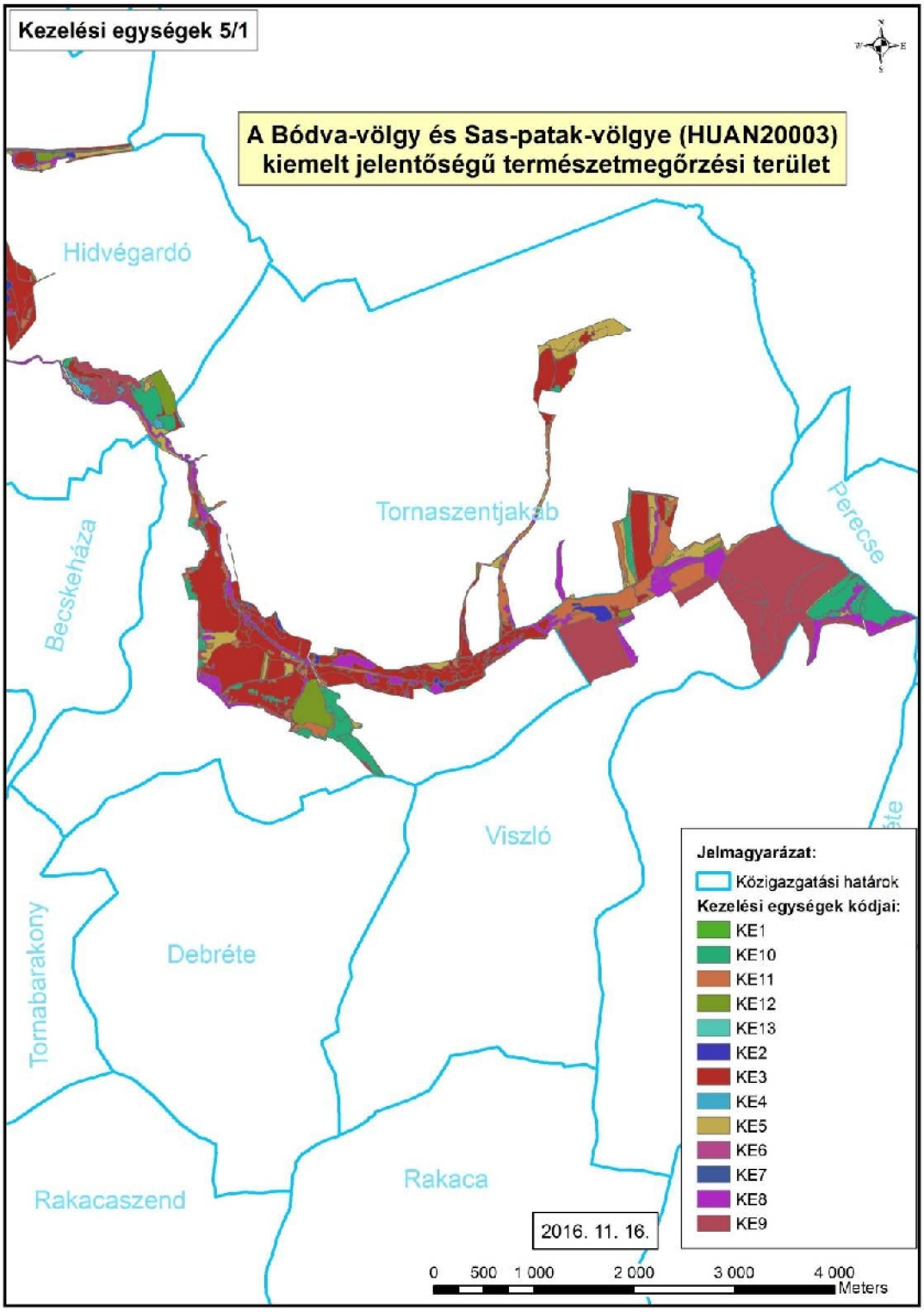

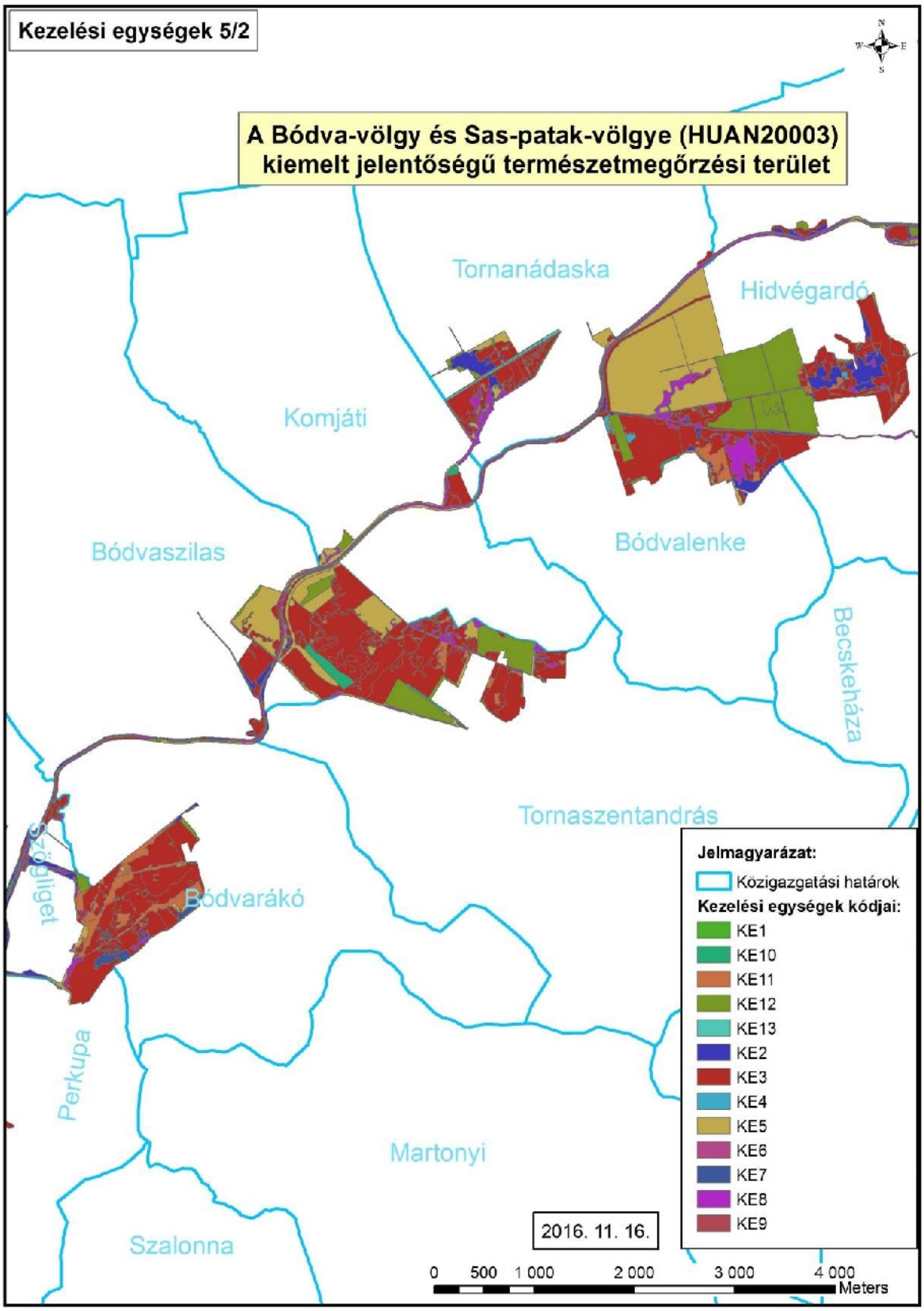
Kezelési egységek 5/2
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20003) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Tornanádaska
Hidvégardó
Komjáti
Bódvaszilas
Bódvalenke
Becskeháza
Tornaszentandrás
Szögliget
Bódvarákó
Perkupa
Martonyi
Szalonna
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Kezelési egységek kódjai:
KE1
KE10
KE11
KE12
KE13
KE2
KE3
KE4
KE5
KE6
KE7
KE8
KE9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

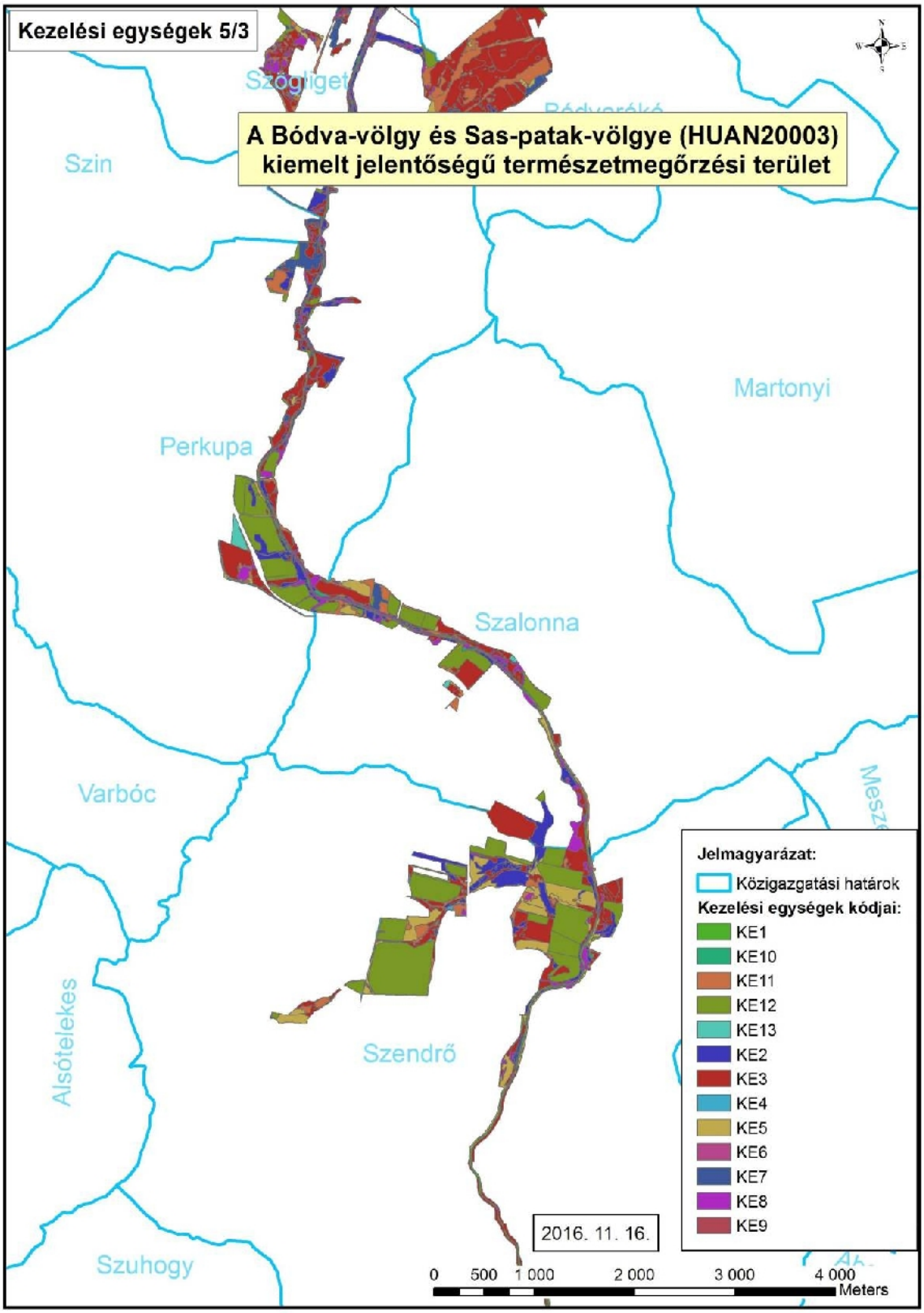
Kezelési egységek 5/3
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20003) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Szin
Perkupa
Martonyi
Szalonna
Varbóc
Szendrő
Alsótelekes
Szuhogy
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Kezelési egységek kódjai:
KE1
KE10
KE11
KE12
KE13
KE2
KE3
KE4
KE5
KE6
KE7
KE8
KE9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

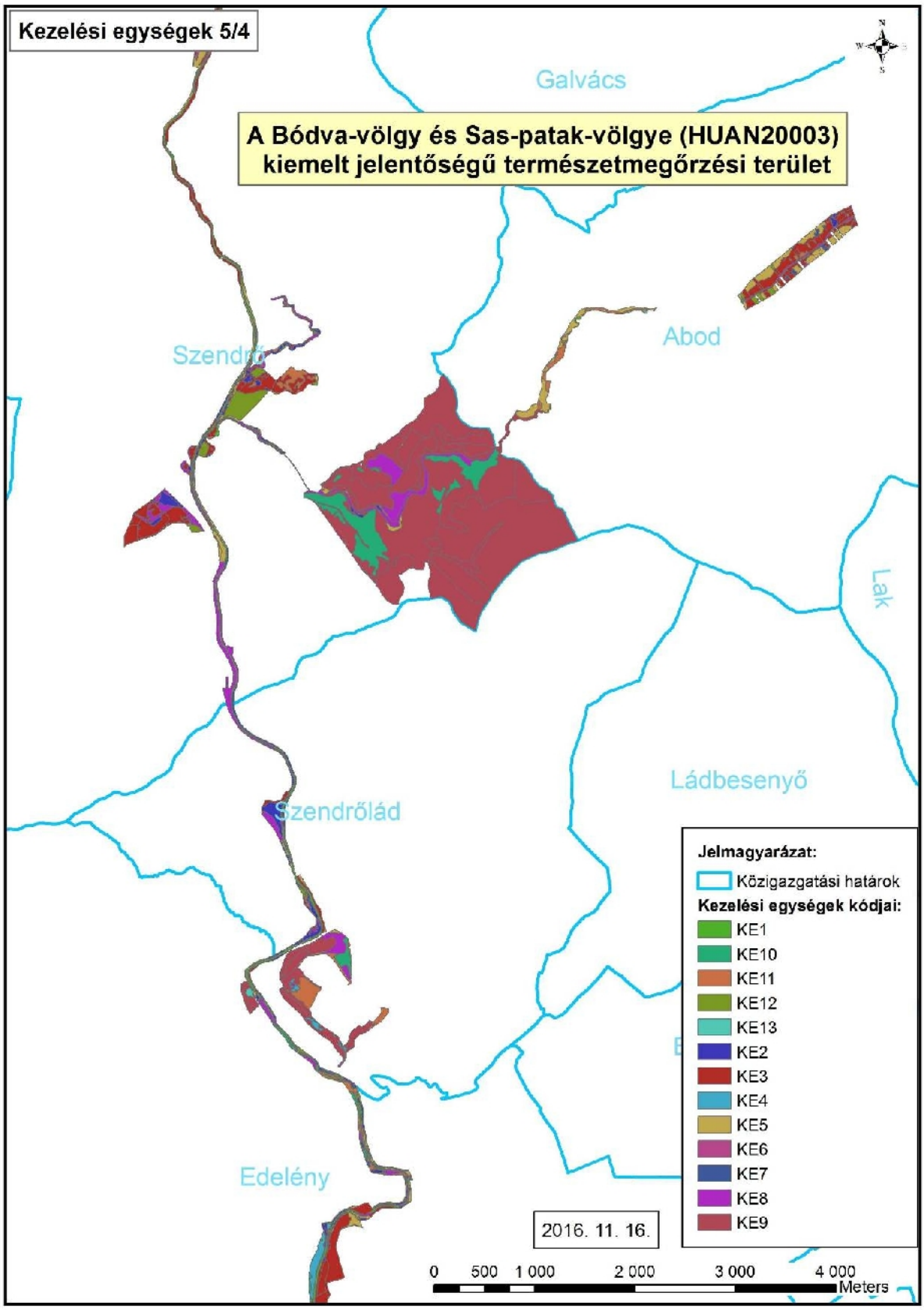
Kezelési egységek 5/4
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20003) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Galvács
Abod
Szendrő
Lak
Ládbesenyő
Szendrőlád
Edelény
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Kezelési egységek kódjai:
KE1
KE10
KE11
KE12
KE13
KE2
KE3
KE4
KE5
KE6
KE7
KE8
KE9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

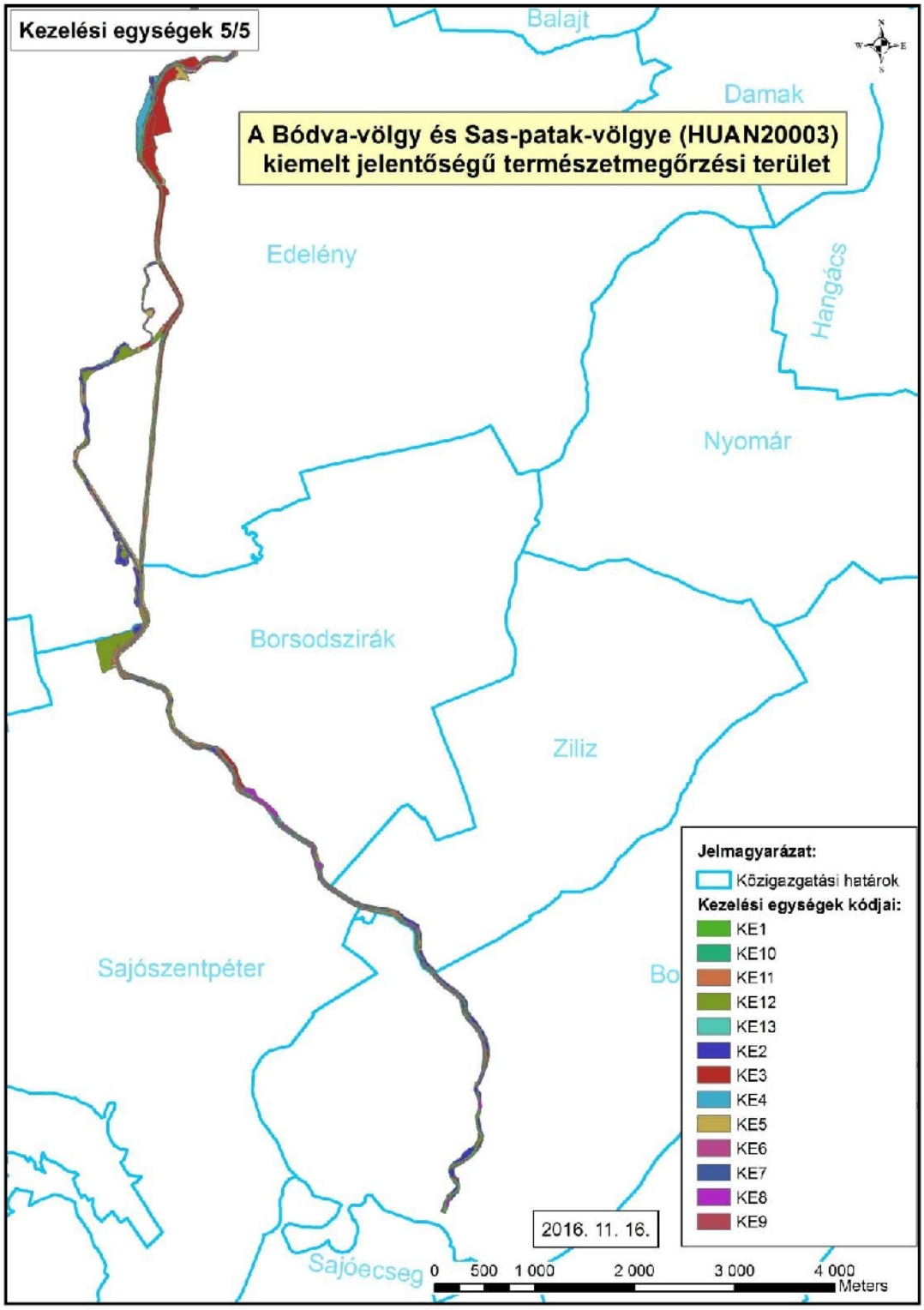
Kezelési egységek 5/5
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20003) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Balajt
Damak
Edelény
Hangács
Nyomár
Borsodszirák
Ziliz
Sajószentpéter
Sajóecseg
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Kezelési egységek kódjai:
KE1
KE10
KE11
KE12
KE13
KE2
KE3
KE4
KE5
KE6
KE7
KE8
KE9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze a Bódva-völgy és Sas-patak völgye (HUAN20003) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területekbe tartozik, illetve része az Aggteleki karszt különleges madárvédelmi területnek (HUAN10001) is, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

A fent hivatkozott Natura 2000 területeken belül országos jelentőségű védett természeti területek vannak, melyek az Aggteleki Nemzeti Park, Edelényi Magyar Nőszirmos TT, Szendrőládi Rétek TT, 15 db ex lege védett lápterület ezért a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény is vonatkozik rá. A TT-k vonatkozásában a kihirdetett kezelési tervek előírásait 17/2006 (III.31) KvVM rendelet és 8/2005.(III:23) KvVM rendelet is figyelembe kell venni.

Továbbá a terület teljes egészében része az országos ökológiai hálózatnak is egyben (ld. 1.6. fejezet).

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1. 1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

A területet jelenleg 126 MEPAR-blokk érinti., ÉTT besorolása Észak-Cserehát MTÉT besorolása A, B és C zóna. Kedvezőtlen adottságú (KAT19 és 20) 310 ha terület.

Natura 2000 kifizetések a 269/2007 (X.18.) Korm. rendelet által meghatározott feltételek betartása mellett kérhetők, ez kizárólag gyep hasznosítású területek esetében van hatályban. A gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatást a 128/2007. (X.31) FVM rendelet szabályozza. Az ebben foglalt a feltételeknek a betartása nem csak a Natura 2000 területekre, hanem a SAPS támogatásokra is vonatkozik. A Natura 2000 gyepterületek esetében viszont ezen, valamint a 269/2007. (X.18.) és a 275/2004. (X.8.) Korm. rendeletben megfogalmazott földhasználati szabályokat abban az esetben is be kell tartani, ha a földhasználó nem igényel a területén támogatást.

A SAPS (Single Area Payment Scheme), azaz egységes területalapú támogatás hazánkban azokra a gyep és szántó területekre igényelhető, melyek a MEPAR rendszerben támogatható területként vannak nyilvántartva. A gazdálkodónak az összes bejelentett területét a helyes mezőgazdasági gyakorlatnak megfelelően kell művelnie és megfelelő környezetei állapotban kell tartania. Ezeknek a feltételeknek a teljesítését a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH), külön megállapodás alapján az illetékes szakhatóságok bevonásával térinformatikai módszerekkel, helyszíni bejárással ellenőrzi.

A területen az A zónában a gyepgazdálkodás élőhelyfejlesztési előírásokkal és a természetvédelmi gyeptelepítés, B és C zónában ezt kiegészíti a szántóföldi növénytermesztés madár- és apróvad élőhelyfejlesztési előírásokkal támogathatók zonális célprogramban.

Horizontális célprogramban extenzív gyepgazdálkodás célprogramra lehet, valamint ökológiai növénytermesztés és gyepgazdálkodás célprogramra, utóbbira csak akkor lehet pályázni, ha bejelentett biogazdálkodó.

Horizontális ültetvényes célprogramban a gyümölcsösök esetében ökológiai gyümölcs valamint hagyományos és integrált gyümölcstermesztésre van lehetőség pályázni. Ökológiaira csak bejelentett biogazdálkodóként lehet pályázatot benyújtani.

Erdőkre (szektortól függetlenül) igénybe vehető támogatások:

A) *32/2008. (III. 27.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól* – A jogszabály alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:

- alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (3) tőrevágás vagy sarjaztatás
- kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése

B) *139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről* – A jogszabály alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:

- erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
- tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (3) fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel
- állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

Erdőkre (a többségi állami tulajdonú területek kivételével) igénybe vehető támogatások:

C) *124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről* – A jogszabály alapján normatív terület-, illetve térfogatalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi (természetvédelmi célokat is magába foglaló) célprogramokra:

- agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása
- szálaló erdőgazdálkodás bevezetése
- erdőállományok kézimunka-igényes ápolása
- őshonos erdőállományok tarvágásos felújításának visszaszorítása
- speciális erdei élőhelyek és természetes erdőfelújítás lehetőségének biztosítása: (a) mikroélőhelyek kialakítása, fenntartása, (b) facsoportok visszahagyása a véghasználat során, (c) az erdőfelújítás sikerességét biztosító cserjeszabályozás
- véghasználat elhalasztása talaj- és élőhelyvédelem céljából
- közjóléti célú erdők fenntartása
- erdei tisztások kialakítása és fenntartása
- természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása

Erdőkre (az önkormányzati és többségi állami tulajdonú területek kivételével) igénybe vehető támogatások:

D) *41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól* – A jogszabály alapján vissza nem térítendő kompenzációs támogatás vehető igénybe a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából.

Erdőkre (magán- és önkormányzati tulajdonú területekre) igénybe vehető támogatások:

E) *25/2012. (III. 20.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a fiatal erdők állománynevelésére nyújtandó támogatások részletes feltételeiről* – A jogszabály alapján vissza nem térítendő támogatás vehető igénybe a fiatal erdők gazdasági értékét növelő állománynevelési jellegű tevékenységek (befejezett erdősítés ápolás, tisztítás és törzsnyesés) végzésére.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A felsoroltakhoz képest új támogatási jogcímre (részletes elővizsgálatok híján) nem tudunk javaslatot tenni, a vizsgálati terület erdein belül mutatkozó magas állami tulajdoni hányad miatt azonban valamilyen módon szükségesnek tartanánk a fenti szempontok/jogcímek állami szektorra való kiterjesztését is. Mivel az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) közvetlenül nem támogathatók az állami tulajdonú területek, itt szóba jöhetnek esetleg az állami erdőgazdálkodás rendszerén belül elkészítendő belső szabályozások és utasítások (hozzájuk rendelten pedig belső pénzeszköz-elkülönítések), illetve a plusz források bevonását jelentő, az ismertetett (vagy azokhoz hasonló) jogcímek szerinti, természetvédelmi célokat is szolgáló tevékenységek megvalósítását segítő pályázatok. A nem állami tulajdonú területek esetében elemzésnek szükséges továbbá alávetni a jelenlegi támogatás-igénylések és támogatottság mértékét, a futó programok megfelelőségét, hogy a működő támogatási programok hatékonyságáról reális helyzetképet kapjunk.

Gyepterületek esetében a gyepgazdálkodás élőhelyfejlesztési előírásokkal és a természetvédelmi gyeptelepítés célprogramba javasoljuk az inváziós növény irtását és a cserjésedés visszaszorítását is beépíteni.

Javasoljuk az osztatlan közös tulajdonú földek, megosztásának rendezését, mivel a földhasználóként való bejelentkezés, - mint támogatások igénylésének alapja - adminisztratívan nehezített amióta az összes tulajdonos hozzájárulása szükséges, így sok terület kezeletlenül marad.

Javasoljuk orvosolni a Natura 2000 támogatások helyrajzi számhoz és nem MEPAR-blokkhoz való kötését. Jelenleg a MEPAR-blokk egy hrsz-nél nagyobb mesterségesen megállapított egység, melyen belül, ha 1 hrsz is Natura 2000 területen fekszik az egész blokkra felvehető a Natura 2000 támogatás (akkor is, ha nem minden hrsz kihirdetett Natura 2000 terület!!). A jogszabályok előírásai viszont csak a Natura 2000 területekre érvényesek, így az ellenőrzés is csak arra terjedhet ki.

Javasoljuk a Natura 2000 jogszabályokban a gyep fogalmának konkretizálását és következetes alkalmazását. A kijelölés szempontjai csak úgy érvényesíthetők maradéktalanul, ha természetben gyep területeket nem szántanak be engedély nélkül és az át nem minősített szántó művelési ágú, de természetben gyep területek beszántását Natura 2000 területen a földhivatal (természetvédelmileg indokolt esetben!) nem szankcionálja. Ezen probléma jogszabályi rendezése mindenképp megoldásra vár.

3.3.2. Pályázatok

Az erdős élőhelyek állapotának javítására plusz forrás bevonását jelenthetik a különböző élőhely-rekonstrukciós célzatú pályázatok (pl. KEOP). A természetmegőrzési terület léptékében megfogalmazható (lentebb néhány példán keresztül felvillantott) lehetséges célprogramok a tulajdonviszonyok és támogatási kondíciók miatt elsősorban az állami erdőgazdálkodók részére jelenthetnek motivációt, azonban a területen található szétszórt erdőfoltok kapcsán a magánszektor érintettsége, illetve érdeklődése is felmerülhet:

- elegyetlen gyertyánosok átalakítása, változatos szerkezetű, elegyes gyertyános-kocsánytalan tölgyes erdők létrehozása (Szendrői-erdőtömb)

- gyertyános-tölgyes termőhelyeken álló, korábban elcseresített állományok átalakítása, változatos szerkezetű, elegyes gyertyános-kocsánytalan tölgyes erdők rekonstrukciója (Szendrői-erdőtömb)

- idegenhonos fafajú állományok fafajcserés szerkezet-átalakítása (Szendrői-erdőtömb, Tornaszentjakab: Viszlói-tető, Pamlény: Nagy-völgy)

– folyó- és patakmenti ligeterdők védelme és rehabilitációja (Bódva-völgy, Sas-patak völgye)

Jelenleg megvalósítás alatt álló, részben a területet is érintő projekt: **Természetvédelmi területkezelés a védett természeti értékű gyepek megőrzése érdekében** (**azonosító KEOP-320/11-2012-0027**). Az igazgatóság saját vagyonkezelésű területein természetvédelmi célú gyepkezelésekhez (kaszálás/területhelyreállítás) szükséges gépparkjának fejlesztése.

A projekt megvalósításának kezdete: 2013. 02. 12. (a Támogatási Szerződés hatályába lépésének napja)

A projekt fizikai megvalósításának vége: 2014. 02. 08.

A projekt költsége (100 %-os támogatási intenzitás): 249.992.328 Ft

A berszerzésre kerülő gépparkkal a nemzeti park saját vagyonkezelésű gyepjein tud természetvédelmi célú területkezelés végezni, mely a 6440 folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjeinek és a 6510 sík- és dombvidéki kaszálóréteknek (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)* érintett Natura 2000 területen lévő állományainak egy részét is magában foglalja.

A Sajó vizes élőhelyeinek és mellékvízfolyásainak természetvédelmi célú felmérése: HUSK/1101/221/0063

A projekt elsődleges motivációja a Natura 2000 élőhelyhálózat, a Víz Keretirányelv, valamint a Kárpátok védelméről és fenntartható fejlesztéséről szóló keretegyezmény céljainak segítése. A projekt eredményeinek kiterjesztését egyrészt a kutatási adatokat hasznosító, később elkészülő természetvédelmi alapdokumentumok, másrészt a lakosság szemléletformálása jelenti. A projekt számos, a vízgyűjtőgazdálkodási tervezés peremfeltételeit és kimenetét meghatározó információt állít elő a projektterület víztesteinek állapotáról, a terhelések helyéről, jellegéről, hatásáról. Az információk közvetlenül felhasználásra kerülhetnek a vízgyűjtőgazdálkodási tervek megvalósítása során annak érdekében, hogy a VGT-ben meghatározott intézkedések ténylegesen költséghatékonyan javítsák a felszíni víztestek ökológiai állapotát, miközben elősegítik a vízkészlettel történő fenntartható gazdálkodást. A projekt a Bódvát, mint vízgyűjtő-területet/mellékvízfolyás érinti. Hozzájárul Magyarország, az Európai Közösség természeti értékeinek megőrzése érdekében vállalt, az élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelvek jelentéstételi kötelezettségeinek szakmailag megalapozott teljesítéséhez.

A projekt megvalósításának kezdete: 2012. 09. 01.

A projekt megvalósításának vége: 2014. 08. 31.

A támogatás összege: A Projekt várható teljes költsége 605 102 €, amiből 509 441 € a Partner (ANPI) által elvégzendő feladat várható költsége.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

2013 februárjában összegyűjtöttük a területen érintett célcsoportok többségének elérhetőségeit, mely a tervezési folyamat során még újabb érintettekkel bővült.

2013 márciusától megkezdtük a fontosabb célcsoportok, kulcsérintettek megkeresését. E-mailen vagy postai úton tájékoztató levelet küldtünk 49 érintett számára, melyben tájékoztattuk őket a fenntartási tervek tervezési folyamatáról, céljáról, kommunikációjáról, a tervezett fórumokról, információs anyagokról. Tájékoztattuk őket arról is, hogy milyen módon nyílik lehetőségük észrevételeket és javaslatokat tenni (önkormányzati kifüggesztés, fórumok, levélben vagy e-mailen megküldött észrevételek), kértük együttműködésüket az egyeztetési folyamatban. A tájékoztató levéllel együtt egy kérdőívet is eljuttattunk hozzájuk, melyben – célcsoportonként eltérő tartalommal – a Natura 2000 hálózattal és az adott területtel kapcsolatos tájékozottságukról, ahhoz való viszonyulásukról, problémáikról, elvárásaikról, javaslataikról kérdeztük őket. Az időközben felmerülő újabb kulcsérintettek számára ugyancsak megküldtük a tájékoztató levelet és kérdőívet, így az előzetes tájékoztatás és kérdőívezés folyamata 2013 júliusáig zajlott. A megkeresett 49 érintett közül 21 válaszolt (levélben, e-mailen vagy telefonon) a kérdőívben feltett kérdésekre.

2013. május-június hónapban telefonon kapcsolatba léptünk 19 önkormányzattal, ily módon is tájékoztatva őket a fenntartási tervek készítésének kommunikációs folyamatáról. Együttműködésüket, illetve a fórumok szervezésével és a helyben alkalmazható tájékoztatással kapcsolatban segítségüket is kértük.

2013. május végén – június elején telefonon is megkerestük az encsi, miskolci, edelényi falugazdász irodát és interjút készítettünk velük. Emellett együttműködésüket kértük, illetve tájékoztattuk őket a fenntartási tervek készítésének folyamatáról, kommunikációjáról.

A célcsoportok összegyűjtésekor nem kevés nehézséget okozott a Natura 2000 területen érintett földrészletek tulajdonosai nevének, elérhetőségének beszerzése. A falugazdászok – elmondásuk szerint – nem rendelkeznek adatbázissal a Natura 2000 területeken gazdálkodó összes gazdáról, ezért a tulajdonosokról csak az egyes helyrajzi számok földtulajdoni lapjai alapján szerezhettünk be adatokat.

Az előzetes kommunikáció során a területen gazdálkodó földtulajdonosok közül egy tulajdonos megkeresett bennünket telefonon a fenntartási tervek készítésének folyamatával kapcsolatos kérdéseivel, őt szóban is tájékoztattuk.

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság honlapján (http://anp.nemzetipark.gov.hu) 2013. február 5-én hírt tettünk közzé arról, hogy 14 másik Natura 2000 területtel együtt elkezdődött a terület fenntartási terveinek elkészítése. Tájékoztatást adtunk arról is, hogy a felmérési és kommunikációs folyamat hogyan zajlik, valamint az egyes területeken milyen jelölő értékek találhatók (http://anp.nemzetipark.gov.hu/index.php?pg=news_7_1954). 2013. május 21-én a honlap „Egyéb védelmi kategóriák" menüpontjában kialakított „Natura 2000" menüpont alá (http://anp.nemzetipark.gov.hu/natura2000) felkerült a Natura 2000 hálózatról egy rövid, általános tájékoztató, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén belüli Natura 2000 hálózatot bemutató térkép, az érintett helyrajzi számokat tartalmazó rendelet, a kapcsolódó jogszabályok és a gazdálkodók számára további hasznos információk (kaszálással kapcsolatos ügyintézés rendje, bejelentőlap).

2013 júniusában elkészült a tájékoztató leporelló, mely tartalmazza a területen várható korlátozásokat és azok szakmai indokait, valamint a természetvédelmi kezelő elérhetőségét.

2014 júniusában felkerült a honlapra a fenntartási terv tervezete, a tájékoztató leporelló, valamint a falu-, gazdafórumok és terepbejárások meghívója (http://anp.nemzetipark.gov.hu/huan20003-bodva-volgy-es-a-sas-patak-volgye).

2014. július 16-án Szendrőn és Bódvaszilason a megalapozó dokumentáción alapuló egyeztetési anyag elkészülése után egyeztető fórumokat és terepbejárásokat szerveztünk, melyre meghívtuk az érintett célcsoportokat. A fórumok időpontját 30 nappal a megrendezést megelőzően a legfőbb érintettek számára postai vagy elektronikus úton megküldtük. Ehhez mellékeltük a terv egyeztetési változatát. Ugyanekkor megkértük az érintett település önkormányzatát a tervezet megtekintésére és véleményezésére vonatkozó hirdetmény kifüggesztésére. A kifüggesztés időtartamát az önkormányzat pecsétjével igazolta.

A fórumokon elhangzottakat folyamatosan dokumentáltuk és a javaslatokat a terv végleges változatába beépítettük.

A területre vonatkozó intézkedéseket és korlátozásokat, illetve elérhetőségeket tartalmazó leporellót a helyi lakosság, iskolák, civil szervezetek, gazdálkodók körében terjesztjük, de pdf. formátumban a projekt honlapján is letölthető.

Alkalmazott kommunikációs eszköz	Szám	Időpont
érintettek levélben vagy e-mailben történő megkeresése és tájékoztatása	49 érintett 49 érintett	2013. március – július 2014. június
honlap	3 megjelenés	2013.02.05. 2013.05.21. 2014. június
nyomtatott ismertető	1 féle	2013. június
önkormányzati közzététel	22	2014. június-július
terepbejárás	2 alkalom 39 fő	2014. július 16.
falufórum	2 alkalom 44 fő	2014. július 16.
gazdafórum	2 alkalom 40 fő	2014. július 16.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Előzetes kommunikáció során levélben vagy e-mailen megkeresett érintettek

- 9 földtulajdonos
- Északerdő Zrt. Bódvavölgyi Erdészeti Igazgatóság
- Északerdő Zrt. Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatóság
- „Hunor-Diana” Egyesült Vadásztársaság
- Bódva-völgye Vadásztársaság
- Négy Évszak Vadásztársaság
- Dózsa Mezőgazdasági Termelőszövetkezet
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Gömör-Tornai Helyi Csoport
- Karszt Természet- és Környezetvédelmi Egyesület
- Fehér Holló Ökológiai Közhasznú Alapítvány
- Abod Önkormányzata

- Bódvalenke Önkormányzata
- Bódvarákó Önkormányzata
- Bódvaszilas Önkormányzata
- Boldva Önkormányzata
- Borsodszirák Önkormányzata
- Edelény Önkormányzata
- Hidvégardó Önkormányzata
- Komjáti Önkormányzata
- Pamlény Önkormányzata
- Perkupa Önkormányzata
- Sajószentpéter Önkormányzata
- Szalonna Önkormányzata
- Szendrő Önkormányzata
- Szendrőlád Önkormányzata
- Szin Önkormányzata
- Szögliget Önkormányzata
- Tornanádaska Önkormányzata
- Tornaszentandrás Önkormányzata
- Tornaszentjakab Önkormányzata
- Viszló Önkormányzata
- Ziliz Önkormányzata
- Miskolci Bányakapitányság
- Borsod Dolomit Kft.
- Bódvavölgyi Vízgazdálkodási Társulat
- Csereháti Településszövetség
- Bódva-völgyi Települések és Civil Szervezetek Szövetsége
- Encsi Területi Falugazdász Iroda
- Edelényi Területi Falugazdász Iroda
- Miskolci Területi Falugazdász Iroda
- Agrárium Kht.

A területen érintett összes célcsoport

***a)* gazdálkodók**
Északerdő Zrt. Bódvavölgyi Erdészeti Igazgatóság
Északerdő Zrt. Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatóság
6 magán erdőgazdálkodó
Tornavidéke Vadásztársaság
„Hunor-Diana” Egyesült Vadásztársaság
Martonyi és Vidéke Vadásztársaság
654810. sz. Vadásztársaság
Bódva-völgye Vadásztársaság
Négy Évszak Vadásztársaság
Csereháti Cseppkő Vadásztársaság
Perkupai Egyetértés Vadásztársaság
Tókörnyéki Mezőgazdasági Termelőszövetkezet
Bódvavölgye Mezőgazdasági Termelőszövetkezet
Bartók Béla Mezőgazdasági Termelőszövetkezet
Dózsa Mezőgazdasági Termelőszövetkezet

***b)* a Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyonkezelői**
Földtulajdoni lapok alapján tulajdonosok

***c)* helyi érintettségű környezetvédelmi társadalmi szervezet**
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Gömör-Tornai Helyi Csoport
Karszt Természet- és Környezetvédelmi Egyesület
Bódva-völgyi Természetjáró Egyesület
Abod a XXI. Században
Galyaság Fejlesztéséért, Fönntartásáért Közalapítvány
Sajó-Menti Közösség- és Környezet Fejlesztők Egyesülete
Szalonnáért Közhasznú Alapítvány
Fehér Holló Ökológiai Közhasznú Alapítvány
Bódva-völgyi Érdekvédelmi Közhasznú Egyesület

***d)* Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervei és települési önkormányzatok**
Abod Önkormányzata
Bódvalenke Önkormányzata
Bódvarákó Önkormányzata
Bódvaszilas Önkormányzata
Boldva Önkormányzata
Borsodszirák Önkormányzata
Edelény Önkormányzata
Hidvégardó Önkormányzata
Komjáti Önkormányzata
Pamlény Önkormányzata
Perkupa Önkormányzata
Sajószentpéter Önkormányzata
Szalonna Önkormányzata
Szendrő Önkormányzata
Szendrőlád Önkormányzata
Szin Önkormányzata
Szögliget Önkormányzata
Tornanádaska Önkormányzata
Tornaszentandrás Önkormányzata
Tornaszentjakab Önkormányzata
Viszló Önkormányzata
Ziliz Önkormányzata
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóság
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság
Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség
Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Miskolci Igazgatóság
B.-A.-Z. Megyei Rendőr-főkapitányság
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Közlekedési Felügyelőség
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Földhivatala

B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Földhivatala Edelényi Járási Hivatal Edelényi Járási Földhivatal
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Földhivatala Encsi Járási Hivatal Encsi Járási Földhivatal
Szendrői Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság
Encsi Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Állami Főépítész
Nemzeti Környezetügyi Intézet Észak-magyarországi Kirendeltsége
Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság
B.-A.-Z. Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Miskolc Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatala
Miskolci Bányakapitányság

***e)* bányászati jogosultságok jogosítottaival, valamint ezek gazdasági érdek-képviseleti szervek**
Miskolci Bányakapitányság
Borsod Dolomit Kft.
Szuha 2000 Mérnöki, Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
Ábel Bau Kft.

***f)* egyéb területhasználók**
Bódvavölgyi Vízgazdálkodási Társulat

***g)* gazdálkodói szakmai szövetségek**
Csereháti Településszövetség
Bódva-völgyi Települések és Civil Szervezetek Szövetsége
B.-A.-Z. Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
Torna Termeltető, Szolgáltató Értékesítő Szövetkezet
Bódva Termeltető, Szolgáltató Értékesítő Szövetkezet
Galyasági Településszövetség

***h)* helyi gazdakör**
Bódvavölgye Gazdakör Egyesület
Perkupa Községi Gazdakör

***i)* agrár szaktanácsadók**
9 agrár szaktanácsadó

***j)* falugazdászok**
Encsi Területi Falugazdász Iroda
Edelényi Területi Falugazdász Iroda
Miskolci Területi Falugazdász Iroda

***k)* agrárszakmai és érdekképviseleti szervezet**
Cigány Gazdák Szervezete
Edelényi Hegyközség
Kiscsásztai Szőlő-Gyümölcs- és Zöldségtermesztő Gazdák Egyesülete
Ludmilai Szőlő-gyümölcs és Zöldségtermesztő Gazdák Egyesülete
Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Mezőgazdasági Érdekvédelmi Szövetség
Agrárium Kht.

***l)* oktatók**
Bódvai Pedagógus Társulás

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Az előzetes kommunikáció folyamán felvettük a kapcsolatot több hatósággal, a fenntartási tervek készítéséhez szükséges adatok megkérése ügyében.

2013 áprilisában megkerestük a B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóságának Vadászati Osztályát, és kikértük a fenntartási tervek készítéséhez szükséges vadászati adatokat

Ugyancsak 2013 áprilisában a B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóságától megkértük a területen érintett erdőgazdálkodók elérhetőségét.

2014 júniusában meghívtuk az érintett hatóságokat a fórumokra és a terepbejárásokra, valamint elküldtük részükre a terv tervezetét, és kértük, hogy véleményezzék azt. A megkeresett 20 hatóság közül 12 jelzett vissza.

Beépítésre kerültek az B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóság kezelési egységekre tett javítási javaslatai és észrevételei a 3.2. fejezetbe, é B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Földhivatala termőföldre vonatkozó javaslata a 3.2. fejezetbe, B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Állami Főépítész településrendezési eszközökre és épített környezetre vonatkozó észrevételei az 1.1.6. és a 3.2, valamint a II. 1.3. fejezetbe, Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság jogszabályi hivatkozásai és árvízvédelmi észrevételei a 3.2. és a II. 1.3. fejezetekbe, B.-A.-Z. Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság észrevételei a 3.2. fejezetbe, Miskolci Bányakapitányság bányatelkekre vonatkozó információi az II. 1.3. fejezetbe . Mivel az Északerdő Zrt. írásban tett teljes tervre vonatkozó általános kifogása mellé nem adott részletes javaslat-listát azt beépíteni nem tudtuk

Beépítettük a „Javasolt agrártámogatási rendszer” fejezetbe a gazdálkodók által felvetett problémákat, javaslatokat is.

Nem tett kifogást a tervezetben foglaltakkal kapcsolatban az Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség, B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve, B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Földhivatala Encsi Járási Hivatal Encsi Járási Földhivatal, Nemzeti Környezetügyi Intézet Észak-magyarországi Kirendeltsége.

A hatóságok és egyéb érintettek észrevételeinek összefoglalását a 3.4. melléklet tartalmazza.

3. Térképek

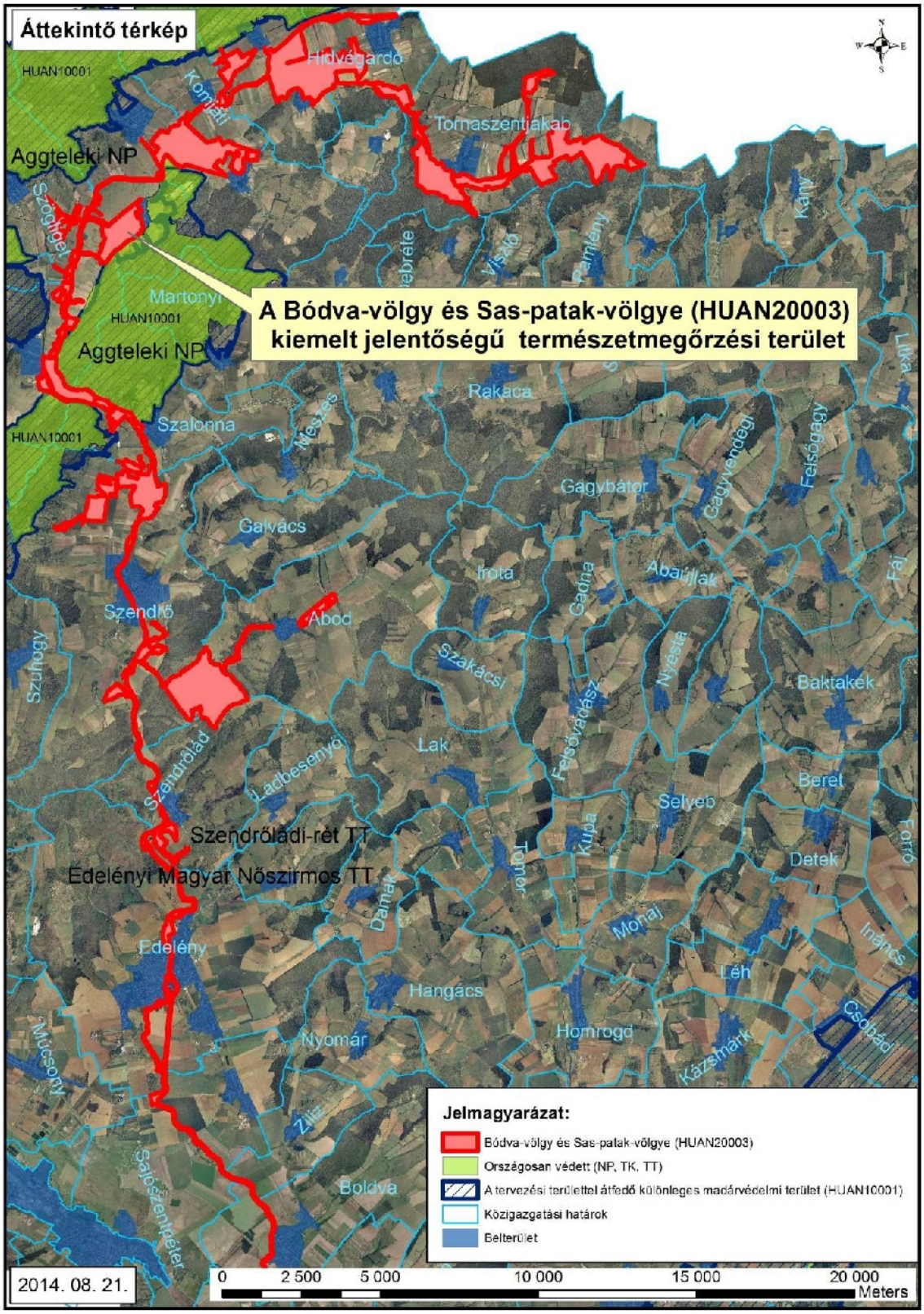
Áttekintő térkép
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20003) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUAN10001
Aggteleki NP
Szőgliget
Martonyi
Hidvégardó
Tornaszentjakab
Rakaca
Szalonna
Mesztes
Gagybátor
Galvács
Irota
Szendrő
Ábod
Szőlőhegy
Szakácsi
Abaújlak
Baktakek
Lak
Szendrőládi
Ládbesenyő
Szendrőládi-rét TT
Edelényi Magyar Nőszirmos TT
Selyeb
Beret
Detek
Damak
Monaj
Léh
Edelény
Hangács
Homrogd
Nyomár
Kázsmárk
Csobád
Múcsony
Zilíz
Boldva
Sajószentpéter
Jelmagyarázat:
Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20003)
Országosan védett (NP, TK, TT)
A tervezési területtel átfedő különleges madárvédelmi terület (HUAN10001)
Közigazgatási határok
Belterület
2014. 08. 21.
0 2 500 5 000 10 000 15 000 20 000
Meters

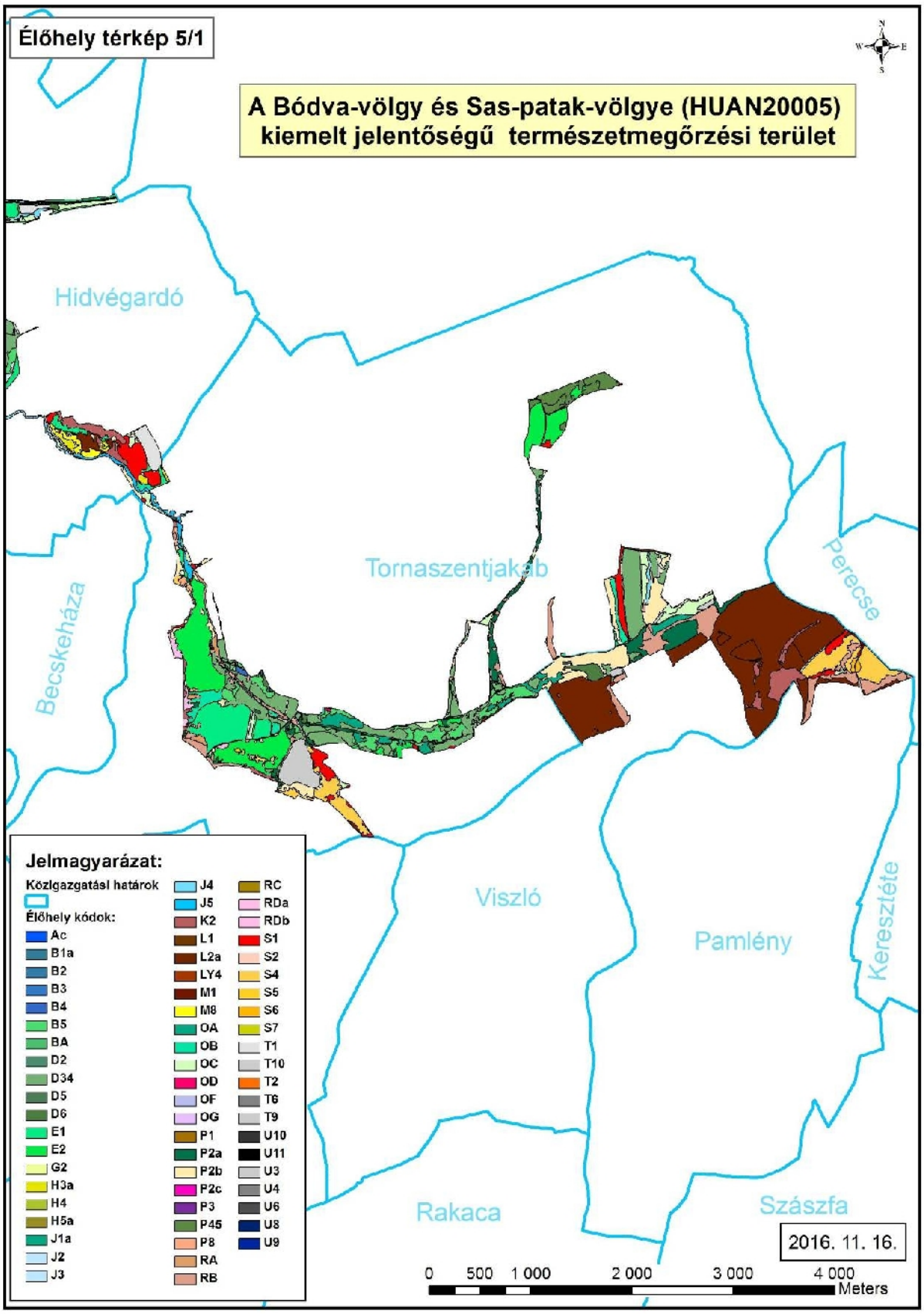
Élőhely térkép 5/1
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20005)
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Hidvégardó
Tornaszentjakab
Perecse
Becskeháza
Viszló
Pamlény
Keresztéte
Rakaca
Szászfa
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Élőhely kódok:
Ac
B1a
B2
B3
B4
B5
BA
D2
D34
D5
D6
E1
E2
G2
H3a
H4
H5a
J1a
J2
J3
J4
J5
K2
L1
L2a
LY4
M1
M8
OA
OB
OC
OD
OF
OG
P1
P2a
P2b
P2c
P3
P45
P8
RA
RB
RC
RDa
RDb
S1
S2
S4
S5
S6
S7
T1
T10
T2
T6
T9
U10
U11
U3
U4
U6
U8
U9

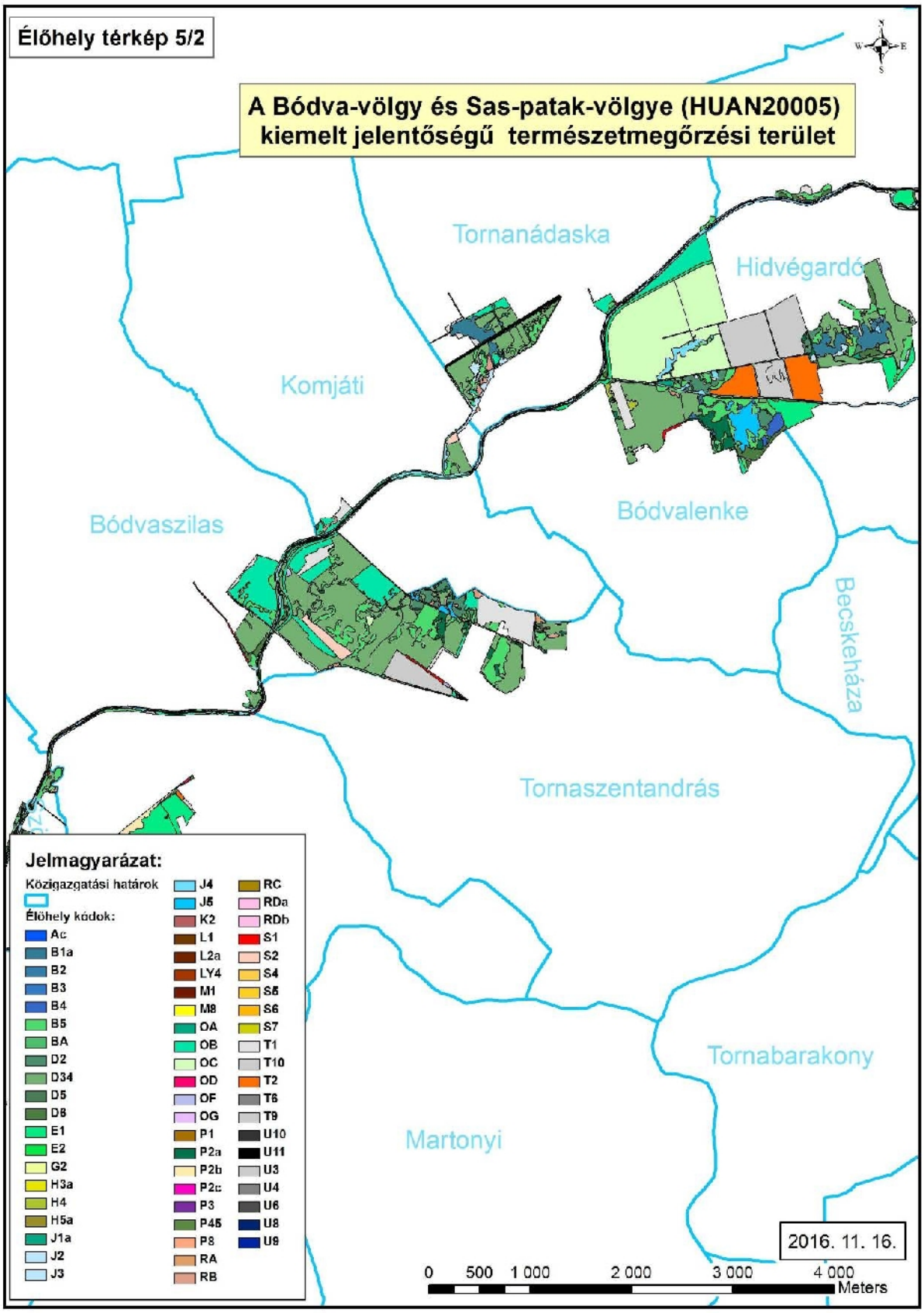
Élőhely térkép 5/2
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20005)
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Tornanádaska
Hidvégardó
Komjáti
Bódvaszilas
Bódvalenke
Becskeháza
Tornaszentandrás
Tornabarakony
Martonyi
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Élőhely kódok:
Ac
B1a
B2
B3
B4
B5
BA
D2
D34
D5
D8
E1
E2
G2
H3a
H4
H5a
J1a
J2
J3
J4
J5
K2
L1
L2a
LY4
M1
M8
OA
OB
OC
OD
OF
OG
P1
P2a
P2b
P2c
P3
P45
P8
RA
RB
RC
RDa
RDb
S1
S2
S4
S5
S6
S7
T1
T10
T2
T6
T9
U10
U11
U3
U4
U6
U8
U9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

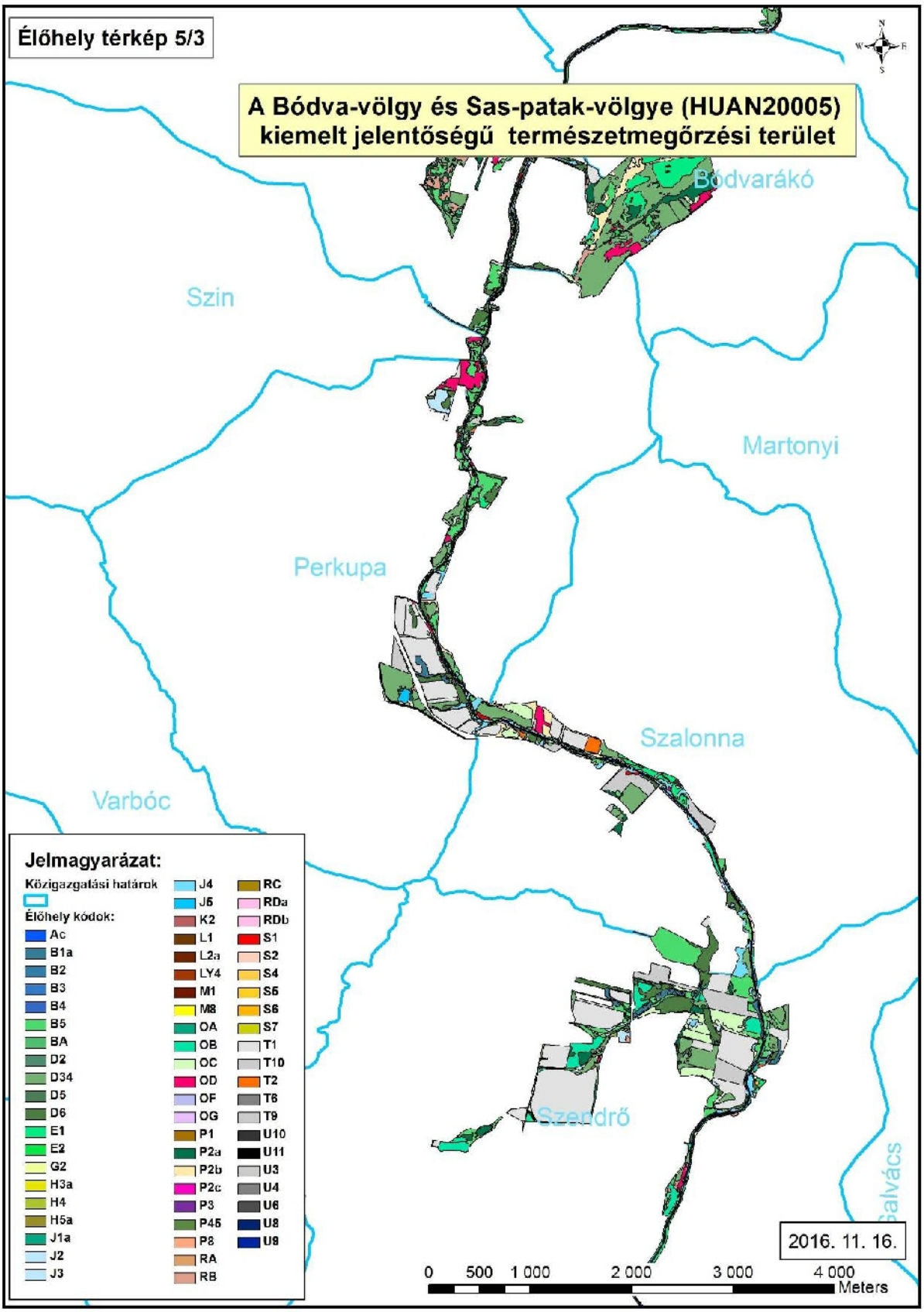
Élőhely térkép 5/3
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20005) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Bódvarákó
Szin
Martonyi
Perkupa
Szalonna
Varbóc
Szendrő
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Élőhely kódok:
Ac
B1a
B2
B3
B4
B5
BA
D2
D34
D5
D6
E1
E2
G2
H3a
H4
H5a
J1a
J2
J3
J4
J5
K2
L1
L2a
LY4
M1
M8
OA
OB
OC
OD
OF
OG
P1
P2a
P2b
P2c
P3
P45
P8
RA
RB
RC
RDa
RDb
S1
S2
S4
S5
S6
S7
T1
T10
T2
T6
T9
U10
U11
U3
U4
U6
U8
U9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

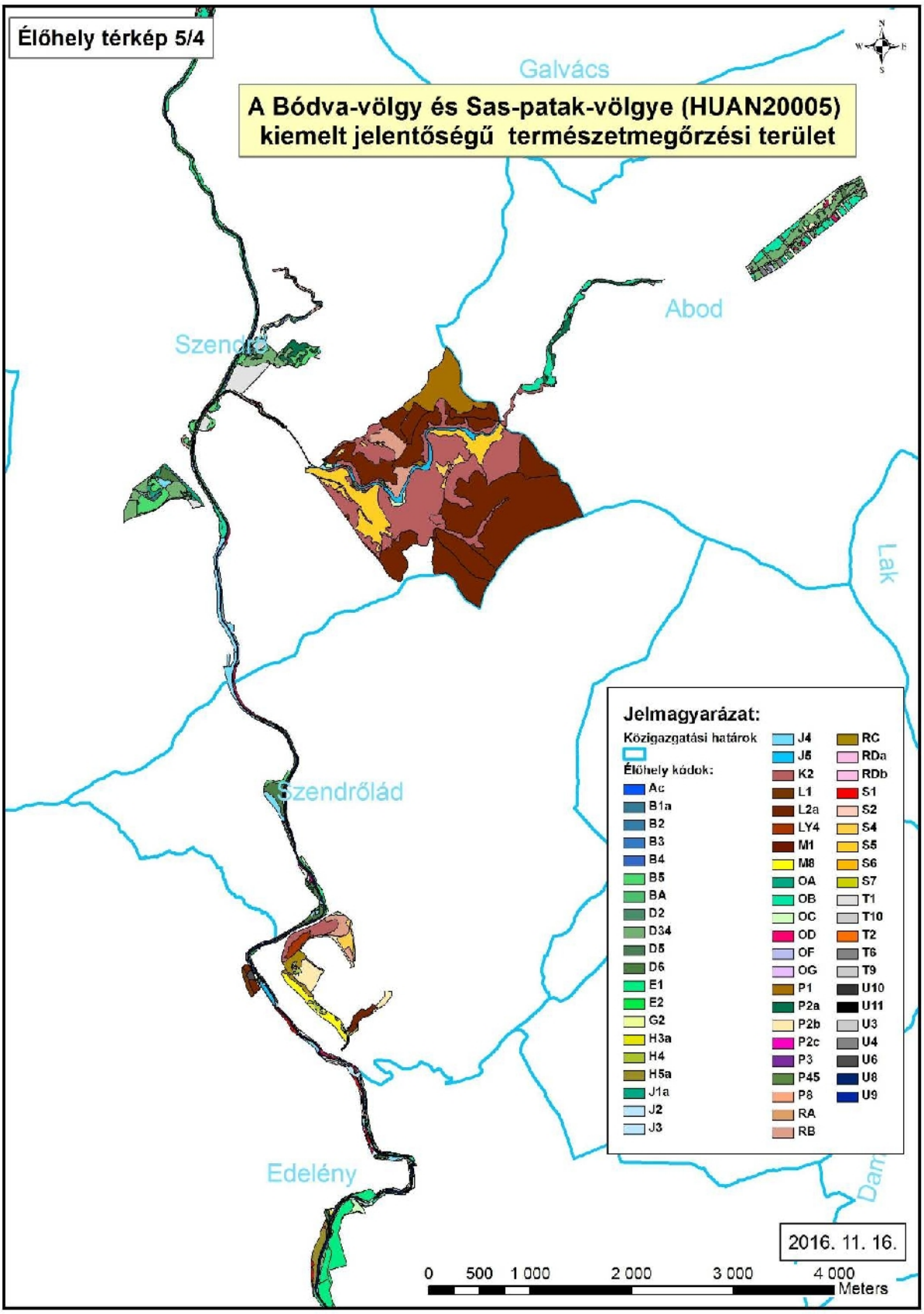
Élőhely térkép 5/4
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20005)
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Galvács
Abod
Szendrő
Szendrőlád
Edelény
Lak
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Élőhely kódok:
Ac
B1a
B2
B3
B4
B5
BA
D2
D34
D5
D6
E1
E2
G2
H3a
H4
H5a
J1a
J2
J3
J4
J5
K2
L1
L2a
LY4
M1
M8
OA
OB
OC
OD
OF
OG
P1
P2a
P2b
P2c
P3
P45
P8
RA
RB
RC
RDa
RDb
S1
S2
S4
S5
S6
S7
T1
T10
T2
T6
T9
U10
U11
U3
U4
U6
U8
U9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

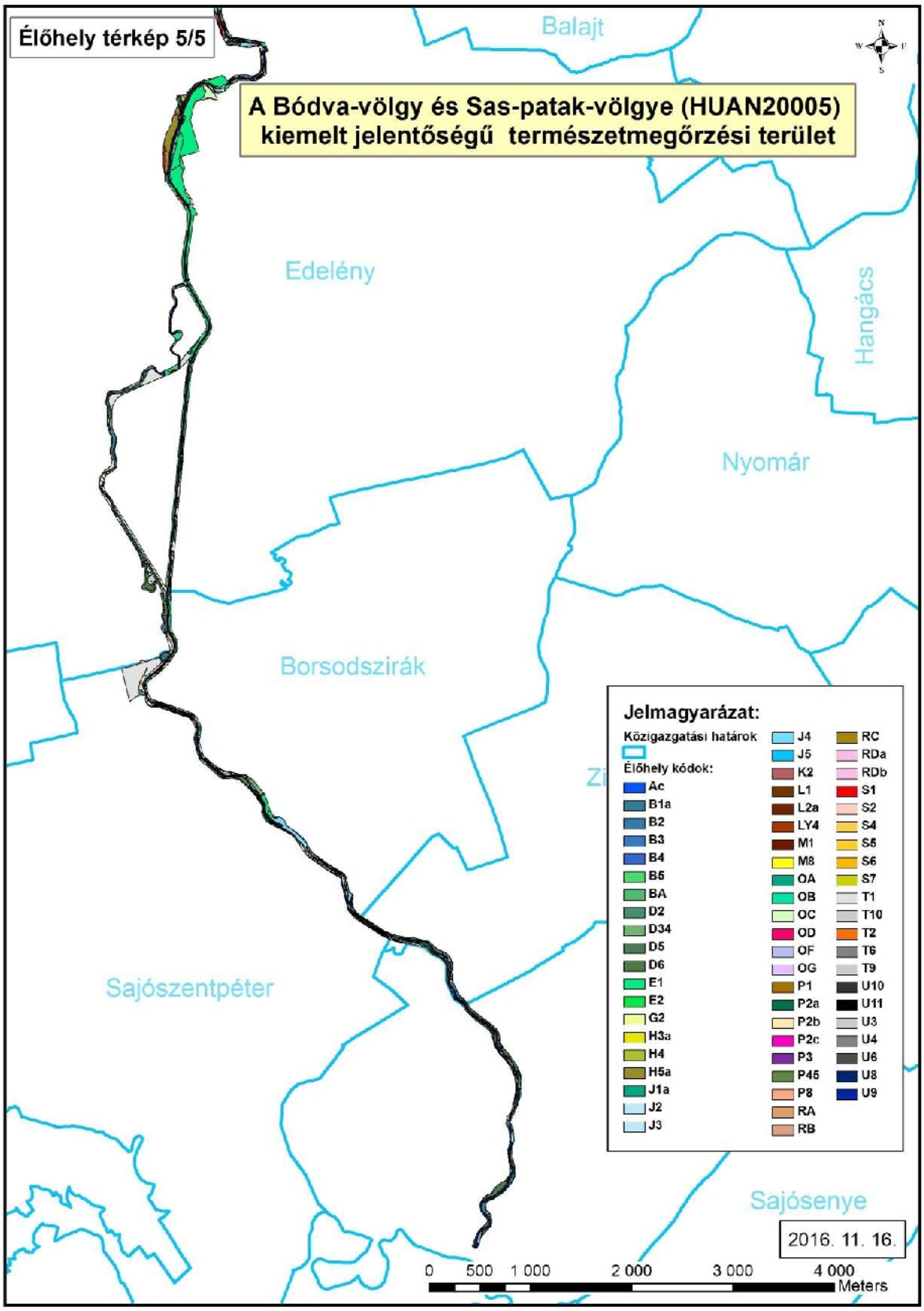
Élőhely térkép 5/5
A Bódva-völgy és Sas-patak-völgye (HUAN20005)
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
Balajt
Edelény
Hangács
Nyomár
Borsodszirák
Sajószentpéter
Sajósenye
Jelmagyarázat:
Közigazgatási határok
Élőhely kódok:
Ac
B1a
B2
B3
B4
B5
BA
D2
D34
D5
D6
E1
E2
G2
H3a
H4
H5a
J1a
J2
J3
J4
J5
K2
L1
L2a
LY4
M1
M8
OA
OB
OC
OD
OF
OG
P1
P2a
P2b
P2c
P3
P45
P8
RA
RB
RC
RDa
RDb
S1
S2
S4
S5
S6
S7
T1
T10
T2
T6
T9
U10
U11
U3
U4
U6
U8
U9
2016. 11. 16.
0 500 1 000 2 000 3 000 4 000
Meters

Á-NÉR KÓDTÁBLÁZAT

Ac – Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete - Euhydrophyte vegetation of naturally eutrophic and mesotrophic still waters
B1a – Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások - Eu- and mesotrophic reed and Typha beds
B2 – Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet - Glyceria, Sparganium and Schoenoplectus beds
B3 – Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídőrös, mételykórós mocsarak - Water-fringing helophyte beds with Butomus, Eleocharis or Alisma
B4 – Lápi zsombékosok, zsombék-semlyék komplexek - Tussock sedge communities
B5 – Nem zsombékoló magassásrétek - Non-tussock tall-sedge beds
BA – Fragmentális mocsári- és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló és folyóvizek partjánál - Fine scale mosaic or zonation of marsh comunities
C23 – Tőzegmohás átmeneti lápok és tőzegmohalápok - Transition mires and raised bogs
D2 – Kékperjés rétek Molinia meadows
D34 – Mocsárrétek - Mesotrophic wet meadows
D5 – Patakparti és lápi magaskórósok - Tall-herb vegetation of stream banks and fens
D6 – Ártéri és mocsári magaskórósok, árnyas-nyirkos szegélynövényzet - Tall-herb vegetation of floodplains, marshes and mesic shadowed forest fringes
E1 – Franciaperjés rétek - Arrhenatherum hay meadows
E2 – Veres csenkeszes rétek - Festuca rubra hay meadows and pastures
E34 – Hegy-dombvidéki sovány gyepek és szőrfűgyepek - Nardus swards and other acidofrequent grasslands on shallow soils
G2 – Mészkedvelő nyílt sziklagyepek - Calcareous open rocky grasslands
H2 – Felnyíló, mészkedvelő lejtő- és törmelékgyepek - Calcareous rocky steppes
H3a – Köves talajú lejtősztyepek - Slope steppes on stony soils
H4 – Erdőssztyeprétek, félszáraz irtásrétek, száraz magaskórósok - Semi-dry grasslands, forest-steppe meadows
H5a – Löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek - Closed steppes on loess
I1 – Nedves felszínek természetes pionír növényzete - Natural pioneer vegetetion of wet substrates
J1a – Fűzlápok - Willow carrs
J3 – Folyómenti bokorfüzesek - Riverine willow scrub
M8 – Száraz-félszáraz erdő- és cserjés szegélyek Thermophilous forest fringe vegetation
P2a – Üde és nedves cserjések - Wet and mesic pioneer scrub
P2b – Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések - Dry and semi-dry pioneer scrub
P2c – Idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű fajok uralta állományok (csak definíció) - Stands of non-native shrubs or Reynoutria species
J1b – Nyírlápok, nyíres tőzegmohalápok - Birch mire forests
J2 – Láp- és mocsárerdők - Swamp woodlands
J4 – Fűz-nyár ártéri erdők Riverine willow-poplar woodlands
J5 – Égerligetek - Riverine ash-alder woodlands
J6 – Keményfás ártéri erdők - Riverine oak-elm-ash woodlands
K1a – Gyertyános-kocsányos tölgyesek - Lowland oak-hornbeam woodlands
K2 – Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek - Sessile oak-hornbeam woodlands

L2a – Cseres-kocsánytalan tölgyesek - Pannonian-Balcanic Quercus cerris-Quercus petraea woodlands
L2b – Cseres-kocsányos tölgyesek - Quercus cerris-Quercus robur woodlands
L5 – Alföldi zárt kocsányos tölgyesek - Closed lowland steppic oak woodlands
M1 – Molyhos tölgyes bokorerdők - Quercus pubescens scrub
LY1 – Szurdokerdők - Forests of ravines
LY2 – Törmeléklejtő-erdők - Mixed forests of slopes and screes
OA – Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek Uncharacteristic wetlands
OB – Jellegtelen üde gyepek - Uncharacteristic mesic grasslands
OC – Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek - Uncharacteristic dry and semi-dry grasslands
OD – Lágyszárú évelő özönfajok állományai (csak definíció) - Stands of invasive forbs
OF – Magaskórós ruderális gyomnövényzet (csak definíció) - Ruderal tall-herb vegetation
OG – Taposott gyomnövényzet és ruderális iszapnövényzet (csak definíció) - Trampled and ruderal vegetation
P1 – Őshonos fafajú fiatalosok (csak definíció) - Saplings of native tree species
P3 – Újonnan létrehozott, őshonos vagy idegenhonos fafajú fiatal erdősítés (csak definíció) - New afforestations

P45 – Fás legelők, fás kaszálók, legelőerdők, gesztenyeligetek - Wood pastures and Castanea sativa woods
P8 – Vágásterületek (csak definíció) - Cutting areas
RA – Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok - Scattered native trees or narrow tree lines
RB – Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők - Uncharacteristic or pioneer softwood forests
RC – Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők - Uncharacteristic hardwood forests and plantations
RDa – Őshonos lombos fafajokkal elegyes fenyves származékerdők - Coniferuos forests and plantations mixed with native deciduous tree species
RDb – Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők - Non-native deciduous forests and plantations mixed with native tree species
S1 – Ültetett akácosok (csak definíció) - Robinia pseudoacacia plantations
S2 – Nemesnyárasok (csak definíció) - Populus × euramericana plantations
S3 – Egyéb tájidegen lombos erdők (csak definíció) - Plantations of other non-native deciduous tree species
S4 – Erdei- és feketefenyvesek (csak definíció) - Scots and black pine plantations
S5 – Egyéb tájidegen fenyvesek (csak definíció) - Plantations of other conifers
S6 – Nem őshonos fafajok spontán állományai (csak definíció) - Spontaneous stands of non-native tree species
S7 – Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok (csak definíció) - Scattered trees or narrow tree lines of non-natives tree species
T1 – Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák (csak definíció) - Annual intesive arable fields
T2 – Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák (csak definíció) - Perennial intesive arable fields
T3 – Zöldség- és dísznövénykultúrák, melegházak (csak definíció) - Vegetable and flower plantations, greenhouses
T4 – Rizskultúrák (csak definíció) - Rice fields
T5 – Vetett gyepek, füves sportpályák (csak definíció) - Sowed or fertilized grasslands, sports-grounds
T6 – Extenzív szántók (csak definíció) - Extensive arable fields
T7 – Intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények (csak definíció) - Intensive vineyards and orchards
T8 – Extenzív szőlők és gyümölcsösök (csak definíció) - Extensive vineyards and orchards
T9 – Kiskertek (csak definíció) - Gardens
T10 – Fiatal parlag és ugar (csak definíció) - New abandonments of arable lands
T11 – Csemetekertek, faiskolák, kosárkötő fűz ültetvények (csak definíció) - Nurseries, Salix viminalis plantations
U1 – Belvárosok, beépített faluközpontok, lakótelepek (csak definíció) - Cities, areas with blocks of flats
U10 – Tanyák, családi gazdaságok (csak definíció) - Farms
U11 – Út- és vasúthálózat (csak definíció) - Roads and railroads
U2 – Kertvárosok, szabadidős létesítmények (csak definíció) - Suburbs and recreation areas
U3 – Falvak, falu jellegű külvárosok (csak definíció) - Villages
U4 – Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (csak definíció) - Yards, wastelands, dumping grounds
U5 – Meddőhányók, földdel már befedett hulladéklerakók (csak definíció) - Mine dumps, dumping grounds covered by ground
U6 – Nyitott bányafelületek (csak definíció) - Open mines
U7 – Homok-, agyag-, tőzeg- és kavicsbányák, digó- és kubikgödrök, mesterséges löszfalak (csak definíció) - Sand, gravel, clay and peat mines, loess walls
U8 – Folyóvizek (csak definíció) - Water streams
U9 – Állóvizek (csak definíció) - Standing waters